JAVNI VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI ZAVOD
OSNOVNA ŠOLA DESTRNIK-TRNOVSKA VAS

KMETIJSTVO V OBČINI DESTRNIK

Področje: GEOGRAFIJA

RAZISKOVALNA NALOGA

Avtorji: Lana Hanželj

Lana Vogrinec

Tim Malek

Mentorica: Nataša Kostanjevec

Destrnik, 2023

ZAHVALA

Posebna zahvala gre naši mentorici Nataši Kostanjevec, ki nam je pomagala s svojimi nasveti, predlogi in podporo. Hvala tudi učiteljici Elin Kamenšek Kranjc za lektoriranje raziskovalne naloge in prevod povzetka v angleščino.

Iskreno se zahvaljujemo vsem učencem OŠ Destrnik, ki so sodelovali pri anketi.

Zahvaljujemo se vsem intervjuvanim gospodarjem kmetij, ki so nam namenili čas in nas poučili o svojem delu.

Zahvaljujemo se tudi Kmetijsko gozdarskemu zavodu Ptuj, ki nam je omogočil, da spoznamo delo v njihovem laboratoriju, ter vodji oddelka za kmetijsko svetovanje Petru Pribožiču, ki je privolil v intervju.

Nazadnje se zahvaljujemo še svojim staršem. Ti so nas podpirali in nam omogočili izvedbo raziskovalne naloge.

KAZALO

1 UVOD 7
1.1 Hipoteze in namen raziskovalne naloge 7
1.2 Metode preučevanja 7
2 TEORETIČNI DEL 8
2.1 Občina Destrnik 8
2.2 Naravnogeografske značilnosti območja 8
2.2.1 Relief Slovenskih goric 8
2.2.2 Podnebje Slovenskih goric 9
2.2.3 Kamnine in prst v Slovenskih goricah 9
2.2.4 Naravno rastje v Slovenskih goricah 10
2.3 Družbenogeografske značilnosti območja 10
2.3.1 Naselja v Slovenskih goricah 10
2.3.2. Prebivalstvo v slovenskih goricah 11
4.2.3. Gospodarstvo v slovenskih goricah 11
2.4 Zgodovina občine Destrnik 11
2.5 Kmetijstvo 11
2.5.1 Značilnosti kmetovanja v preteklosti 12
5.2.2 Število prebivalstva in kmečkih gospodinjstev med letoma 1937 in 2020 13
2.5.3 Kmetijske panoge 14
2.5.4 Tipi kmetij v občini Destrnik 18
3 RAZISKOVALNI DEL 21
3.1 Rezultati zbiranja podatkov na terenu in interpretacija 21
3.1.1 Analiza intervjujev s kmetovalci 21
3.1.2 Spol gospodarja 22
3.1.2 Starost gospodarja 23
3.1.3 Stopnja izobrazbe gospodarja 25
3.1.4. Vzrok in čas začetka kmetovanja 26
3.1.5. Obdelovalne površine 26
3.1.6. Struktura pridelka 27
3.1.7. Živina 29
3.1.8 Prodajne cene 30
3.1.9. Vlaganje v kmetijo 31
3.1.10 Splošno 31
3.2 Analiza anket učencev Osnovne šole Destrnik 33
3.3 Intervju z vodjo oddelka za kmetijsko svetovanje 35

3.4 Analiza 36
4 ZAKLJUČEK.....38
5 LITERATURA IN VIRI 39
6 PRILOGE 40

KAZALO SLIK

Slika 1: Zemljevid Slovenskih goric. (O Prlekiji | Prlekija-on.net Ljutomer).....8
Slika 2: Profil prsti v Drstelji. (Avtorji naloge, 2023).....9
Slika 3: Naselja v občini Destrnik. (https://www.destrnik.si) 10
Slika 4: Čisti hlevi na kmetiji Žampa v Levanjcih. (Avtorji naloge, 2023) 16
Slika 5: Prašičereja na kmetiji Matjašič v Levanjcih. (Avtorji naloge, 2023).....17
Slika 6: Piščančjereja na kmetiji Hanželj v Svetincih. (Avtorji naloge, 2023) 17
Slika 7: Tradicionalna kmetija Gregorec. (Avtorji naloge, 2023).....18
Slika 8: Apartmaji kmetije Lovrec. (Turistična kmetija Lovrec - destrnik.si) 19
Slika 9: Turistična kmetija Lovrec v Jiršovcih. (Avtorji naloge, 2023) 19
Slika 10: Računalniki tehnološko napredne kmetije Matjašič. (Avtorji naloge, 2023).....20
Slika 11: Robotsko krmljenje na kmetiji Žampa. (Avtorji naloge, 2023) 20
Slika 12: Robotska molža na kmetiji Žampa. (Avtorji naloge, 2023).....21
Slika 13: Zemljevid kmetijskih gospodarstev v občini Destrnik, ki smo jih obiskali. 22
Slika 15: Analiza prsti na tradicionalni kmetiji. (Kmetijsko gozdarski zavod Ptuj) 36
Slika 14: Analiza prsti na ekološki kmetiji. (Kmetijsko gozdarski zavod Ptuj).....36

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Sestava kmetijskih zemljišč v Sloveniji.....12
Graf 2: Poljedelske površine v občini Destrnik na začetku 20. stoletja. 13
Graf 3: Število prebivalstva in gospodinjstev med letoma 1937 in 2020.....14
Graf 4: Spol gospodarja v Sloveniji leta 1991 in 2000.....22
Graf 5: Spol gospodarja v občini Destrnik. 23
Graf 6: Starost družinskih članov na družinskih kmetijah v občini Destrnik, 2000 in 2010. (Statistični urad Republike Slovenije).....23
Graf 7: Starost družinskih članov na družinskih kmetijah v Sloveniji, 2000 in 2010. (Statistični urad Republike Slovenije).....24
Graf 8: Starost gospodarja.....24
Graf 9: Izobrazba prebivalstva, starega 15 let in več, v občini Destrnik leta 2022 (Statistični urad Republike Slovenije). 25
Graf 10: Stopnja izobrazbe.....26

Graf 11: Obdelovalne površine 26
Graf 12: Raba zemljišč v občini Destrnik, leta 2022. (Statistični urad Republike Slovenije).....27
Graf 13: Raba zemljišč v Sloveniji, leta 2022. (Statistični urad Republike Slovenije).....27
Graf 14: Sadne vrste v občini Destrnik, 2000 in 2010. (Statistični urad Republike Slovenije) 28
Graf 15: Sadne vrste v Sloveniji, 2000 in 2010. (Statistični urad Republike Slovenije) 28
Graf 16: število glav živine, med letoma 2010 in 2020. (Statistični urad Republike Slovenije) 29
Graf 17: kmetijska gospodarstva, ki se ukvarjajo z živinorejo, 2010 in 2022. (Statistični urad Republike Slovenije) 29
Graf 18: Prodaja pridelka 30
Graf 19: Zadovoljstvo s pridelkom.....30
Graf 20: Se splača živeti samo od kmetijstva? 31
Graf 21: Delež kmetij, na katerih je predviden naslednik. (Statistični urad Republike Slovenije) 32
Graf 22: Ima kmetija naslednika?.....32
Graf 23: Se doma ukvarjate s kmetijstvom?.....33
Graf 24: Opravila, ki so jih opravljali fantje 34
Graf 25: Opravila, ki so jih opravljala dekleta 34
Graf 26: Se želiš v prihodnosti ukvarjati s kmetijstvom?.....34

KAZALO TABEL

Tabela 1: Število prebivalstva in gospodinjstev med letoma 1937 in 2020. 13
Tabela 2: Kmetijska zemljišča, 2020. (Statistični urad Republike Slovenije) 27
Tabela 3: Kmetijska gospodarstva, ki redijo živino v občini Destrnik.....29
Tabela 4: Število anketiranih glede na spol.....33

POVZETEK

Raziskovalna naloga *Kmetijstvo v občini Destrnik* obravnava razvoj, trenutno stanje in prihodnost kmetijske dejavnosti v občini, kjer je ta dejavnost izjemno pomembna.

V prvem delu naloge so predstavljene naravno- in družbenogeografske značilnosti obravnavanega območja, ki predstavljajo pogoje za kmetijstvo v občini. Na kratko so opisane tudi kmetijske panoge, ki so v občini Destrnik najbolj zastopane.

V drugem, obsežnejšem, delu naloge so predstavljeni rezultati raziskovanja na terenu. Predstavljeni so izsledki intervjujev, ki smo jih opravili z lastniki kmetijskih gospodarstev, in tipi kmetij, ki smo jih na podlagi tega identificirali. Predstavljeni so tudi rezultati ankete, v kateri smo osnovnošolce povprašali o njihovem odnosu do kmetijstva. Na koncu smo dodali še intervju s strokovnjakom s Kmetijsko gozdarskega zavoda Ptuj in rezultate analize prsti.

Ključne besede: kmetijstvo, občina Destrnik, razvoj kmetijstva, prihodnost kmetijstva

ABSTRACT

The research project "Agriculture in Destrnik" focuses on the development, current state and future of agriculture in Destrnik, where it is of great importance.

The first part of the thesis presents the natural-geographical and socio-geographical features of the area, which are the conditions for agriculture in the municipality. It also provides a brief description of the agricultural sectors that are most represented in Destrnik.

The second, more extensive part of the thesis presents the results of the field research. The results of the interviews we conducted with farm owners are presented, as well as the types of farms we identified on this basis. The results of a survey asking primary school pupils about their attitudes towards agriculture are also presented. Finally, we have added an interview with an expert from the Agricultural Forestry Institute Ptuj, and the results of a soil analysis.

Key words: agriculture, Municipality of Destrnik, development of agriculture, future of agriculture

1 UVOD

Kmetijstvo je gospodarska panoga, brez katere bi težko preživeli. Tega se zavedamo tudi mladi, zato smo o dejavnosti želeli izvedeti več.

Da je kmetovanje za občane Destrnika pomembna panoga, dokazuje tudi dejstvo, da občina vsako leto avgusta priredi kmečki praznik. Organizira ga z namenom, da družbi predstavi že pozabljena kmečka opravila in navade.

Po drugi strani pa je v občini vse vidnejši učinek bližine mest – vse več ljudi živi povsem mestni način življenja in izgublja vsakršen stik s kmetijstvom. Poleg tega ima izraz "kmet" pogosto negativen prizvok, ki se ga povezuje s slabšo izobrazbo, nerazgledanostjo, starejšimi ljudmi in materialno skromnim življenjem. Naše raziskovanje začenjamo s predpostavko, da se zaradi naštetega vse manj mladih odloča za kmetijstvo.

Naši cilji so bili med drugim bolje spoznati kmetijsko dejavnost v občini Destrnik, pridobiti informacije iz prve roke, torej od ljudi, ki se s kmetijstvom neposredno ukvarjajo, in podati čim bolj objektivno sliko dejanskega stanja. Anketirali smo tudi učence OŠ Destrnik - Trnovska vas in preverili, kakšen vpliv imajo nanje sodobni trendi, ter poizvedeli o njihovih pogledih na kmetovanje.

1.1 Hipoteze in namen raziskovalne naloge

Namen raziskovalne naloge je predstaviti kmetijsko dejavnost v občini Destrnik, opredeliti vrste kmetij glede na panogo, s katero se ukvarjajo, in opredeliti glavne tipe kmetij. Želimo ugotoviti, ali kmetijska dejavnost v občini napreduje ali nazaduje, ter kakšna je njena prihodnost.

V naši raziskovalni nalogi smo si določili sledeče hipoteze:

- H1: Občina Destrnik ima dobre naravne pogoje za kmetijstvo.
- H2: S kmetijstvom v občini Destrnik se ukvarja več moških kot žensk.
- H3: Število kmetij v občini Destrnik upada.
- H4: Večina gospodarjev je kmetijo podedovala.
- H5: Vedno manj mladih prebivalcev občine se odloča za kmetijstvo.

1.2 Metode preučevanja

Pri raziskovalni nalogi bomo uporabili naslednje metode:

- zbiranje literature: pregled literarnih ter spletnih virov,
- anketiranje: anketirali smo učence OŠ Destrnik,
- intervju: izvedli smo delno strukturirane intervjuje, torej intervjuje na podlagi naprej pripravljenega vprašalnika, ki smo ga po potrebi tudi prilagajali, da bi od sogovornikov izvedeli čim več. Zavedamo se, da bodo odgovori zato težje primerljivi, in da bo analiza zato zahtevnejša;
- laboratorijsko delo,
- analiza pridobljenih podatkov.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Občina Destrnik

Med podolžnim sončnim gričevjem osrednjih Slovenskih goric ter plitvimi in dolgimi dolinami, ki so jih vrezali pritoki Pesnice in Rogoznice le nekaj kilometrov s Ptuja, se razprostira ljudem in naravi prijazna Občina Destrnik. Ta je del Podravske statistične regije in obsega 35 km^2. (2010, Destrnik – Srčna domačnost Slovenskih Goric)

Da bi bolje razumeli dejavnike, ki so vplivali na razvoj kmetijstva v občini Destrnik, smo v nadaljevanju navedli bistvene naravnogeografske in družbenogeografske značilnosti tega območja. Ker pa občine zlasti v naravnogeografskem smislu ni mogoče izvzeti iz pokrajine, v kateri leži – Slovenskih goric – v tem poglavju predstavljamo značilnosti te pokrajine.

2.2 Naravnogeografske značilnosti območja

2.2.1 Relief Slovenskih goric

»Slovenske gorice so največje gričevje v Sloveniji. Ležijo med Dravo na zahodu in jugu, Muro na severu in vzhodu, reko Gomilico v Avstriji na severozahodu in mejo s Hrvaško na jugovzhodu, onstran katere se nadaljujejo v nizke Medmurske gorice« (1998, Slovenija pokrajine in ljudje, Slovenske gorice, str. 578).

Sestavljajo jih nizka slemena in griči. Območje je najvišje na severozahodu, kjer nekateri vrhovi presegajo 500 m, najvišji grič na območju občine Destrnik pa je Ojstrovec pri Destrniku, ki je visok 378 m. Poleg gričev pa občina obsega še plitve in dolge doline, ki so jih vrezali pritoki rek Pesnice in Rogoznice.

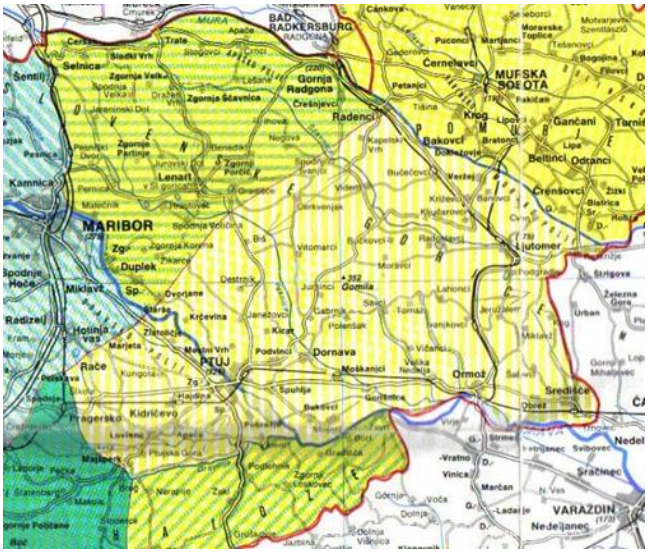

Slika 1: Zemljevid Slovenskih goric. (O Prlekiji | Prlekija-on.net Ljutomer)

2.2.2 Podnebje Slovenskih goric

Območje Slovenskih goric ima prehodno panonsko celinsko podnebje. Povprečna julijska temperatura je 20 °C, povprečna januarska –1 °C, so pa običajno doline za 1,2 °C hladnejše od višjih delov. To je povezano z nastankom toplotnega obrata – pojava, ko se v dolinah kopiči hladen zrak, kjer se dlje zadrži tudi megla, zato sončni žarki tja prodrejo kasneje. Ta topli pas, kjer je manj pozeb, je tako idealen za gojenje vinske trte.

Tudi razporeditev padavin je celinska, saj največ padavin pade od maja do septembra (55 %). To območje dobi od 900 do 1000 mm padavin letno, vendar pa so kljub majhnim višinskim razlikam privetrna pobočja bolj namočena kot zatišne doline (1998, Slovenija pokrajine in ljudje, Slovenske gorice, str. 581–583).

2.2.3 Kamnine in prst v Slovenskih goricah

V Slovenskih goricah prevladujejo peski, gline in laporji, manj pa je peščenjakov in apnencev. Najstarejše so spodnjemiocenske usedline, sestavljene iz peščenega laporja, peščenjaka, peska in konglomerata. Srednjemiocenske plasti sestavljata pesek in peščeni lapor, na katerega se je odložil litotamnijski apnenec. Zgornjemiocenske kamnine so podobne srednjemiocenskim, vendar so brez apnencev, prevladujejo pa gline, silikatni peski in celo prod« (1998, Slovenija pokrajine in ljudje, Slovenske gorice, str. 580).

Prav kamninska podlaga pa je najpomembnejši naravni dejavnik za razvoj prsti. Ker gre večinoma za laporje, gline in peske, ki dobro preperevajo, so se tu razvile evtrične karbonatne prsti, ki so za kmetijstvo zelo primerne. Zaradi odplakovanja imajo prsti na strmih pobočjih manj rastlinskih hranil kot tiste na položnejših.

Slika 2: Profil prsti v Drstelji. (Avtorji naloge, 2023)

Ker nas je zanimal tudi vpliv človeka na prst, zlasti kako nanjo vplivajo različni tipi kmetijstva, smo se za pomoč obrnili na laboratorij Kmetijsko gozdarskega zavoda Ptuj, kjer smo dva vzorca prsti tudi analizirali. Rezultate predstavljamo v zadnjem delu naloge.

2.2.4 Naravno rastje v Slovenskih goricah

»Slovenske gorice so prehodno območje med alpskim in panonskim rastjem. Prevladuje listnati gozd bukve in bele bekice. Gozdovi so močno izkrčeni in pokrivajo samo še nekaj več kot četrtino površine. Med gozdovi prevladujejo listavci: bukev, beli gaber, dob in graden. Od iglavcev je avtohton samo rdeči bor; smreka, jelka in macesen so se razširili iz alpskega sveta pod človekovim vplivom« (1998, Slovenija pokrajine in ljudje, Slovenske gorice, str. 583).

2.3 Družbenogeografske značilnosti območja

2.3.1 Naselja v Slovenskih goricah

»Slovenske gorice so območje razložene poselitve. Strnjena naselja so nastala samo v večjih dolinah. Kjer so bile ravnice mokrotne, so naselja postavljali na pleistocenske terase in na robove pobočij.« (1998, Slovenija pokrajine in ljudje, Slovenske gorice, str. 578).

Občino Destrnik sestavlja 17 naselij: Desenci, Destrnik, Drstelja, Dolič, Gomila, Gomilci, Janežovci, Janežovski Vrh, Jiršovci, Levanjci, Ločki Vrh, Placar, Strmec pri Destrniku, Svetinci, Vintarovci, Zasadi in Zgornji Velovlek. Gre za razložena naselja, kar pomeni, da so hiše razpotegnjene po vrhovih slemen, povezuje pa jih ozka cesta.

Slika 3: Naselja v občini Destrnik. (https://www.destrnik.si)

2.3.2. Prebivalstvo v slovenskih goricah

Trend razvoja števila prebivalcev med letoma 1961 in 1991 je bil negativen zaradi izseljevanja v bližnja urbana središča in proti osrednji Sloveniji. Izjemo predstavljajo naselja, ki so v močnem gravitacijskem območju Ptuja, Maribora in Ormoža. Na območju Slovenskih goric je povprečna gostota prebivalstva 64,8 preb./km² (1998, Slovenija pokrajine in ljudje, Slovenske gorice, str. 585).

Na kvadratnem kilometru površine občine Destrnik živi povprečno 77 prebivalcev, torej je gostota naseljenosti tu večja kakor v ostalih Slovenskih goricah.

Kljub temu pa je tudi za Destrnik značilna depopulacijo, ki jo pospešuje vedno slabša naravna rast prebivalstva. Glavni vzrok zanjo je padec rodnosti. Naravni prirast na 1.000 prebivalcev je bil tudi v občini negativen, in sicer –1,5. Število tistih, ki so se iz te občine odselili, je bilo višje od števila tistih, ki so se vanjo priselili. Selitveni prirast na 1.000 prebivalcev je bil –4,2 (Statistični urad Republike Slovenije).

4.2.3. Gospodarstvo v slovenskih goricah

Za Slovenske gorice je značilen počasnejši gospodarski in prebivalstveni razvoj. Kljub znatni urbanizaciji in industrializaciji sosednjih območij so ostale Slovenske gorice pretežno kmetijske. So območje pretežno majhnih gospodarstev. Brez zemlje je okoli petina gospodinjstev. Med tistimi, ki zemljo imajo, prevladujejo posestniki z manj kot 3 ha zemlje, ki jih je več kot polovica. Večjih kmetov z več kot 10 ha zemlje je manj kot desetina. Najpomembnejši pridelki so pšenica, koruza in industrijske rastline. Pšenica je namenjena prodaji, koruza pa predvsem živinoreji. Tudi pridelki zasebnega sektorja so namenjeni zlasti živinoreji (krompir, pesa, buče). Travniki imajo v kmetijstvu pomembno vlogo, saj so pomembna osnova za govedorejo. Slovenske gorice prispevajo pomemben delež k pridelavi mesa in mleka v severovzhodni Sloveniji. Vinogradi obsegajo le 4 % površin, vendar veljajo za našo najizrazitejšo vinorodno pokrajino.

V dejavnostni sestavi je najmočneje zastopan sekundarni sektor. Glavni delodajalci so kovinska, tekstilna in živilska industrija. Najšibkejše zaposlovanje je v terciarnem sektorju (1998, Slovenija pokrajine in ljudje, Slovenske gorice, str. 586–589).

2.4 Zgodovina občine Destrnik

Podatki o zgodovini krajev občine Destrnik segajo celo v železno dobo. Dokaz o naselitvi Keltov so arheološka najdišča grobov v Janežovcih, Gomili, Drstelji, Placarju, Gomilicah in Zg. Velovleku, ki so bila leta 1989 razglašena za kulturni spomenik. Leta 1276 se je oblikovala avstrijska oblast, pod katero je Destrnik ostal do konca 1. svetovne vojne. Okrog leta 1100 so na griču z nadmorsko višino 350 m grofje postavili kapelo Sv. Urbana, zaščitnika vinogradništva, ki pa so jo na začetku 16. stoletja prezidali v cerkev. Leta 1321 se omenjajo Svetinci, kjer so imeli madžarsko-slavonski grofje Sekelji manjše posestvo in grad. Po gradu Svetinci je dobil ime tudi okoliš. Po bitki pri Kiseku leta 1532 so Turki grad oropali in podrli. Leta 1776 je bila v Destrniku zgrajena tudi šola, ki so jo kasneje še obnavljali. Za Destrnik in njegov okoliš je bil izjemno pomemben duhovnik, učitelj in pesnik Leopold Volkmer (2006, Zbornik Destrnik – čas, ljudje, dogodki, Gospodarske in družbene razmere, str. 211–212).

2.5 Kmetijstvo

Slovenija se med Evropskimi državami uvršča med tiste z najmanjšim deležem kmetijskih in obdelovalnih zemljišč. Kmetijska zemljišča pokrivajo skoraj 40 % površja Slovenije. V sestavi kmetijskih zemljišč v uporabi prevladujejo travniki in pašniki, ki obsegajo 59 % vseh zemljišč. 35 % je njiv in vrtov, 3,4 % je vinogradov, 2 % kmečkih sadovnjakov in 1 % predstavljajo intenzivni sadovnjaki. (https://sl.wikipedia.org/wiki/Kmetijstvo)

Graf 1: Sestava kmetijskih zemljišč v Sloveniji
Vir podatkov: Statistični urad Republike Slovenije

Kmetijstvo v Sloveniji zadnja leta prispeva manj kot tri odstotke bruto domačega proizvoda, zaposluje pa približno pet odstotkov aktivne delovne sile. Kot razvojni, socialni in politični dejavnik podeželja ima večji družbeni pomen kot delež tega gospodarskega sektorja predstavlja v bruto domačem proizvodu.

Kmetijstvo je že od nekdaj dejavnost, s katero se ukvarja večina prebivalcev Občine Destrnik. Leta 2010 je bilo registriranih 254 kmetij, leta 2020 pa 223, kar kaže na upad števila kmetijskih gospodarstev v zadnjih desetih letih. Povprečno število glav velike živine na kmetijsko gospodarstvo je v občini 8,1 glave, kar je nad Slovenskim povprečjem, ki ga predstavlja 6 glav velike živine. (Statistični urad Republike Slovenije)

2.5.1 Značilnosti kmetovanja v preteklosti

V občini Destrnik je v preteklosti prevladovala polikulturna rastlinska proizvodnja, ob njej pa se je razvila tudi živinoreja. Poljedelstvo je predstavljalo pomembno kmetijsko vejo, saj je bilo na celotnem območju v začetku 20. stoletja 28.3 % njiv, 34.2 % vrtov in sadovnjakov ter 24.6 % travnikov in pašnikov.

Neugodnim gospodarskim razmeram (nizke cene, liberalne posojilnice, izvoz blaga med vojnama je omogočala le občinska prometnica) na zaostalem podeželju so se pridružile še naravne nesreče. Ko je julija leta 1920 toča uničila vinograde, sadovnjake in druge poljščine, je Ptujski list javnost opozoril na potrebno pomoč prizadetim. (2006, Destrnik: čas, ljudje, dogodki; Gospodarske in družbene razmere).

Graf 2: Poljedelske površine v občini Destrnik na začetku 20. stoletja.
Vir podatkov: 2006, Destrnik: čas, ljudje, dogodki

Zapora tržišča po letu 1918, tuja konkurenca, v hudi zimi 1928/29 prizadeto sadjarstvo ter posledice svetovne gospodarske krize so bili huda preizkušnja za domače proizvajalce – pridelki so zaradi prometne nedostopnosti ostali doma ali pa so jih prodajali po sramotno nizki ceni.

V preteklosti je bila večina kmetij majhnih, saj je njihova velikost skupaj z gozdno posestjo v povprečju znašala do 5 ha. Kočarji ali želarji z manj kot dvema hektarjema zemlje, občutno obremenjeni z dolgovi, so težko delali na gospodarjevi zemlji. Mlajši so odhajali na sezonska dela v druge kraje (2006, Destrnik-čas, ljudje, dogodki; Gospodarske in družbene razmere).

5.2.2 Število prebivalstva in kmečkih gospodinjstev med letoma 1937 in 2020

Tabela 1: Število prebivalstva in gospodinjstev med letoma 1937 in 2020.
Vir podatkov: Statistični urad Republike Slovenije

	Število prebivalcev	Število gospodinjstev	Število kmečkih gospodinjstev
1937	2691	673	567
2010	2650	1012	254
2020	2643	784	223

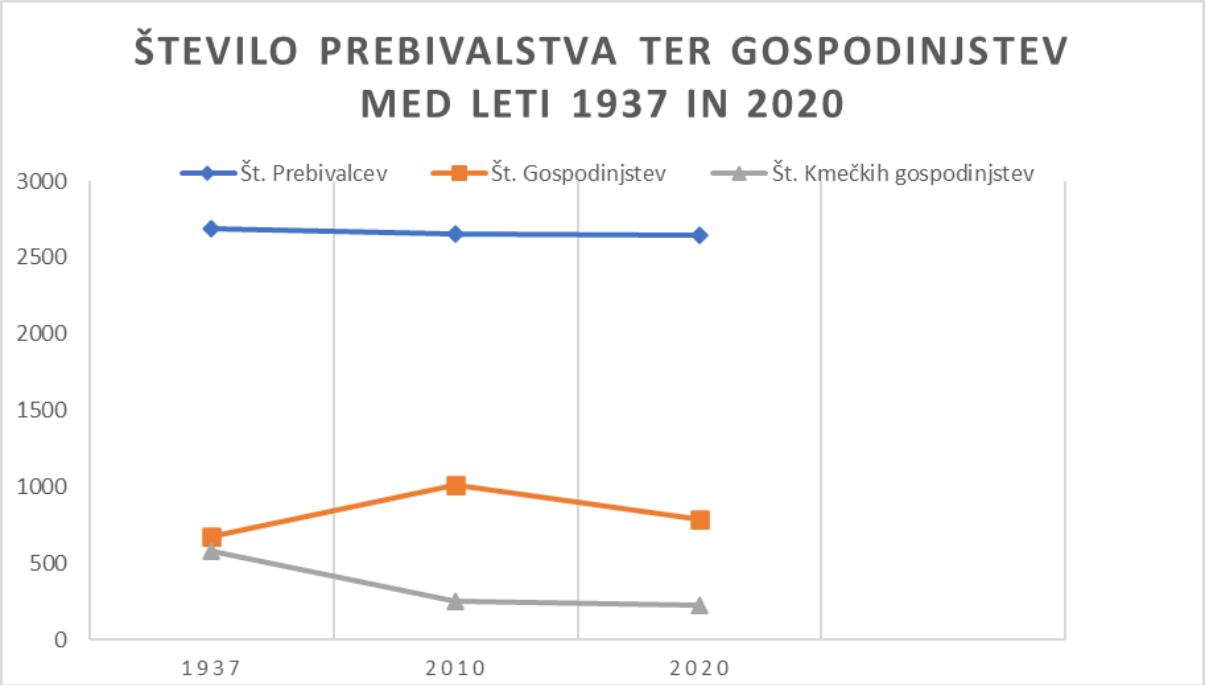

Graf 3: Število prebivalstva in gospodinjstev med letoma 1937 in 2020.
Vir podatkov: Statistični urad Republike Slovenije

Iz grafikona lahko razberemo, da število prebivalcev v občini kljub veliki razliki v letih še vedno niha okoli 2600. Raziskali smo tudi povprečno starost občana Destrnika, ki je 42,7 let. Potem ko primerjamo še podatek za celotno Slovenijo, ugotovimo, da je povprečna starost prebivalca Slovenije višja za 1,1 leto.

Podatki za število gospodinjstev v občini pa močno nihajo. Pri tej primerjavi pridejo do izraza razlike v letih, ko so bili podatki pridobljeni. Leta 1937 je bilo popisanih najmanj gospodinjstev, a vendar največ prebivalcev izmed vseh treh let. Razlog je ta, da so bila gospodinjstva veliko večja, torej so imele družine več otrok. (2006, Destrnik- čas, ljudje, dogodki, Demografske razmere in narodnostno opredeljevanje prebivalstva).

Dandanes se gospodinjstva manjšajo oz. se pari odločajo za manj otrok. Število kmečkih gospodinjstev upada, kar deloma potrdi našo hipotezo.

2.5.3 Kmetijske panoge

Ob celovitem pogledu na kmetijsko proizvodnjo v občini Destrnik ugotovimo, da je živinoreja glavna usmeritev in gibalo kmetijstva. Živinoreja je na tem območju zelo mešana. Prevladujejo predvsem vzreja goveda, prašičereja ter perutninarstvo.

Med pomembnejše tipe kmetovanja se ob živinoreji uvrščajo še:

- poljedelstvo,
- vinogradništvo,
- vrtnarstvo in
- čebelarstvo.

2.5.3.1 Poljedelstvo

V Sloveniji so razmere za poljedelstvo ugodne samo v Obpanonskih pokrajinah. V občini je pomembnejša panoga ob živinoreji še poljedelstvo. Ta tip kmetovanja zasledimo predvsem v nižjih delih oz. v naseljih, katerih nadmorska višina ne sega do 300 m. Poljedelske površine so v občini kakovostno obdelane. Ravninska območja, primerna za poljedelstvo, v občini Destrnik predstavljajo 48 % vsega ozemlja.

Poljedelstvo se je dobro razvilo v vaseh, kot so Desenci, Levanjci, Placar, Zg. Velovlek in Svetinci. Tudi ostala naselja se s poljedelstvom ukvarjajo, vendar manj. (https://www.destrnik.si/objave/172)

Po pridobljenih informacijah intervjuvanih gospodarjev lahko povemo, da večji del poljščin v občini predstavljajo koruza, pšenica in ječmen. Zraven teh pa v večjih količinah uspevajo še krompir, buče, grah ter oljna ogrščica.

2.5.3.2 Vinogradništvo

Med vinorodne dežele Podravja spadajo tudi Slovenske gorice. Obsegajo 735 ha vinorodnih površin. V občini se je vinogradništvo razvilo v gričevnatih predelih oz. v naseljih, katerih nadmorska višina presega 300 m. Značilna vinorodna naselja v občini so Drstelja, Gomilci, gričevnati del Janežovskega Vrha in gričevnati del Jiršovc. Podobno kot pri poljedelstvu tudi nasade vinogradov najdemo tudi v ostalih vaseh, vendar jih je manj.

Najpogostejše sorte v občini so: souvignier gris, muscaris, solaris, johanniter ter monarch. Prednost teh sort je, da jih je treba škropiti le enkrat letno.

Vinogradniki občine Destrnik izpostavljajo naslednji bolezni vinske trte, ki sta bili in sta še prisotni na tem območju:

- **trtna uš:** povzroči tvorbo šišk na listih in koreninah, ki ovirajo kroženje sokov, zaradi česar se sušijo in propadajo trsi. Od trsa, ki je bil prvi napaden in se posuši, se uši širijo na zdrave sosednje trse;
- **zlata trsna rumenica:** na listih se lahko pojavi splošna bledikavost, obarvanje ali rumenenje pri belih, oziroma rdečenje pri rdečih sortah.

(Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano-GOV.SI)

Za vinogradnike v občini Destrnik je pomembna občinska prireditev Martinovanje, ki ga od leta 2004 organizira Turistično društvo Destrnik. Domači vinogradniki ponudijo mošt, ki ga farni župnik blagoslovi v vino.

2.5.3.3 Čebelarstvo

Leta 2015 je bilo v Sloveniji aktivnih 7800 čebelarjev, številke pa iz leta v leto naraščajo, saj se veliko mladih za dejavnost odloča iz sprostitvenih razlogov.

Čebelarstvo je na območju Destrnika še posebej razvito in priljubljeno zaradi osončenih hribovitih delov obrobja Obpanonske kotline. V občini imamo tudi kmečko družbo, ki skrbi za pristop k starejšemu običaju čebelarjenja in čebelarske izlete. (Čebelarska zveza Slovenije)

2.5.3.4 Mešana živinoreja

Živinoreja je najpomembnejša panoga slovenskega kmetijstva. Najpogostejša razloga za vzrejo živali sta proizvodnja hrane (mleko, jajca, meso) in potrebe gnojenja.

V občini Destrnik je delež kmetijskih gospodarstev, ki ob drugih panogah redijo še živino, 68,6 %. Povprečno število glav živine na kmetijsko gospodarstvo je 8,1, kar je nad Slovenskim povprečjem, ki ga predstavlja 6,0 glav živine. (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano-GOV.SI)

V Destrniku med živinorejskimi panogami prevladujejo govedoreja, perutninarstvo in prašičereja. Na področju živinoreje sta med drugimi precej zastopani vasi Levanjci in Svetinci.

2.5.3.5 Govedoreja

Vzreja goveda v občini Destrnik je zelo pomembna. Z njo se ukvarja več kot 50 % kmečkih gospodinjstev, kljub temu da se večina kmetij ukvarja še z vzrejo piščancev ter prašičjerejo.

Glavni namen te panoge je proizvodnja hrane. Gospodarji v naši občini vzrejajo krave molznice za mleko in govedo za rejo oziroma živali za zakol (meso).

Gospodarji živali vzrejajo v čistih in urejenih prostorih, kjer imajo možnost iti tudi na pašo. V hlevu mora biti tudi primerna temperatura, ki ne sme biti previsoka. (Intervju z gospodarji, 2023)

Obiskali smo kmetijo Žampa v Levanjcih, kjer so nam bili pripravljeni pokazati hleve ter predstaviti svoj način vzreje. Našo pozornost je najbolj pritegnil robotski način molže ter krmljenja živali.

Živali so deležne čistega prostora. Trenutno imajo v hlevih 70 krav molznic in 110 živali za vzrejo.

Slika 4: Čisti hlevi na kmetiji Žampa v Levanjcih. (Avtorji naloge, 2023)

2.5.3.6 Prašičereja

Prašičereja je na območju Destrnika zelo razvita in priljubljena. V Destrniku prevladuje avtohtona vrsta krškopoljski prašič in bela pasma veliki jorkšir. Kmetje svinje redijo predvsem za lastne potrebe. Problem, ki ga izpostavljajo, so številne prašičje bolezni, najbolj prevladujejo prašičji stresni sindrom, akutna nekroza hrbtne mišice in bolezni mišic. Te bolezni lahko ogrozijo celotno farmo in privedejo do različnih sankcij. (Intervju z gospodarji, 2023)

O prašičjereji so nam bili pripravljeni več povedati na kmetiji Matjašič v Levanjcih. Imajo 2000 prašičev. Ukvarjajo se s prodajo prašičev, katerih masa sega od 30 do 150 kg. Imajo 5 večjih hlevov. Povedali so nam tudi, da je poleti idealna temperatura v hlevu 25 °C.

Slika 5: Prašičereja na kmetiji Matjašič v Levanjcih. (Avtorji naloge, 2023)

2.5.3.7 Piščančjereja

Piščančjereja je panoga, pri kateri kmetje vzrejajo piščance za meso, nadaljnjo rejo ali kokoši za jajca. V sklopu terenskega dela našega raziskovanja smo obiskali dve kmetiji občine Destrnik, ki se ukvarjata s vzrejo piščancev. (Intervju z gospodarji, 2023)

Obiskali smo kmetijo Jakomin v Drstelji. Imajo tri hleve, v katerih vzrejajo 13.000 piščancev. Ukvarjajo se s prodajo vzrejenih piščancev. Prodajo 99 % vzrejenih živali.

Obiskali smo še kmetijo Hanželj v Svetincih. Imajo dva velika hleva, kjer vzrejajo 20.000 piščancev. Ukvarjajo se z vzrejo in prodajo piščancev v sodelovanju s Perutnino Ptuj, kar pomeni, da je gospod Hanželj kooperant oz. podizvajalec Perutnine Ptuj. Na kmetijo pridejo živali, stare približno en dan, v hlevih kmetije Hanželj pa jih vzrejajo še približno 42 dni. V zaključnem plačilu so vključene cene krmil za vzrejo in cena vzrejenega mesa.

Slika 6: Piščančjereja na kmetiji Hanželj v Svetincih. (Avtorji naloge, 2023)

2.5.4 Tipi kmetij v občini Destrnik

Med terenskim raziskovanjem v občini Destrnik smo naleteli na različne tipe kmetij. Obiskali smo nekaj tradicionalnih kmetij, turistično kmetijo in tudi nekaj visokotehnoloških kmetij.

V Destrniku ni nobene ekološke kmetije, je pa nekaj takih, ki so bolj ekološko naravnane in se trudijo zmanjšati količino uporabljenih gnojil in škropiv ter si prizadevajo za čim bolj ekološki pridelek.

2.5.4.1 Tradicionalna kmetija

Tradicionalnih kmetij je v občini Destrnik vse manj, saj se kmetje osredotočajo predvsem na eno panogo. Pogoji za tradicionalno kmetijo so povprečna velikost zemlje, ki mora obsegati vsaj 7 ha, njivske površine in vinograd. Obvezna je tudi reja živali. (Intervju z vodjo oddelka za kmetijsko svetovanje - KGZS Zavod Ptuj)

Primer tradicionalne kmetije, ki smo jo obiskali, je kmetija Gregorec v Drstelji.

Slika 7: Tradicionalna kmetija Gregorec. (Avtorji naloge, 2023)

2.5.4.2 Turistična kmetija

V občini Destrnik sta dve turistični kmetiji, in sicer kmetija Lovrec v Jiršovcih in kmetija Lacko v Drstelji.

Obiskali smo kmetijo Lovrec. Njihov turizem privablja goste iz kar 42 držav. Gospod Lovrec nam je povedal tudi nekaj o zanimivih izkušnjah z gosti iz Koreje in Japonske. Na tej kmetiji prirejajo tudi kmečke praznike, da privabijo goste. Slovenski gostje so prihajali predvsem v času veljave turističnih bonov. Zraven kmečkih praznikov pa organizirajo še izlete po občini.

Leta 2000 so se začeli ukvarjati z vinogradništvom. Tudi njihove vinograde je pred leti napadla bolezen rumenica. Udeležujejo se vinskih tekmovanj in imajo kar 50 priznanj. Ob vseh turističnih in kmetijskih dejavnostih so še kmetija z nastanitvijo. V svoji ponudbi imajo prenočišča in apartmaje, skupaj približno 35 postelj.

Lastnik kmetije nam je pojasnil, da so se s turizmom na kmetiji začeli ukvarjati zato, ker so tako prodani domači proizvodi veliko bolj donosni in imajo večjo dodano vrednost. Če gostom ponudijo kruh, ki so ga spekli iz doma pridelane pšenice, tako zaslužijo veliko več kot bi s prodajo pšenice. To velja tudi za meso, mleko, grozdje in vse druge njihove pridelke. (Intervju z gospodarji, 2023)

Slika 9: Turistična kmetija Lovrec v Jiršovcih. (Avtorji naloge, 2023)

Slika 8: Apartmaji kmetije Lovrec. (Turistična kmetija Lovrec - destrnik.si)

2.5.4.3 Visokotehnološka kmetija

Za nas najbolj zanimive so bile visokotehnološko razvite kmetije. Izpostavili bi kmetiji Žampa in Matjašič v Levanjcih. Ob obisku slednje smo spoznali tehnološko rejo prašičev. Pokazali so nam, kako delujejo računalniki, ki nadzorujejo rejo.

Slika 10: Računalniki tehnološko napredne kmetije Matjašič. (Avtorji naloge, 2023)

Našo pozornost pa je pritegnila predvsem tehnološko napredna kmetija Žampa. Predstavili so nam robotske stroje za molžo ter krmljenje živine. Robot za krmljenje živine odčita zalogo hrane ter pod nadzorom sestavi obrok za določeno skupino živine. Robot zelo skrbno zaznava premalo ali preveliko količino hrane. Robot dela brez prestanka. Gospod Žampa pa pove, da robot ne predstavlja večje porabe energije.

Slika 11: Robotsko krmljenje na kmetiji Žampa. (Avtorji naloge, 2023)

Pokazali so nam še robotsko molžo. Na vratih imajo krave določeno kodo, s katero robot zaznava njihovo gibanje. Pokazali so nam tudi postopek molže ter nam povedali, da je ena krava na molži od 5- do 6-krat.

Slika 12: Robotska molža na kmetiji Žampa. (Avtorji naloge, 2023)

3 RAZISKOVALNI DEL

3.1 Rezultati zbiranja podatkov na terenu in interpretacija

Za svoje delo smo uporabili metodo intervjuvanja. Najprej smo obiskali lastnike kmetij s področja občine Destrnik in jih povprašali po njihovem načinu kmetovanja. Vse sledeče podatke smo zbrali in jih analizirali. Potem smo naredili še anketo z učenci Osnovne šole Destrnik - Trnovska vas. Anketirali smo učence 6., 7., 8. in 9. razreda.

3.1.1 Analiza intervjujev s kmetovalci

Najprej smo si na Statističnem uradu Republike Slovenije ogledali podatke o kmetijstvu v Sloveniji, podrobneje za občino Destrnik, in jih primerjali. Kasneje smo obiskali različne tipe kmetij in njihove gospodarje intervjuvali. Prikaz stanja bo zelo relativen, saj je vključenih le 10 kmetij, ki so prikazane na spodnjem zemljevidu. Kljub temu smo naredili analizo in ugotovili, kakšno je mnenje tistih, ki smo jih vključili v raziskavo.

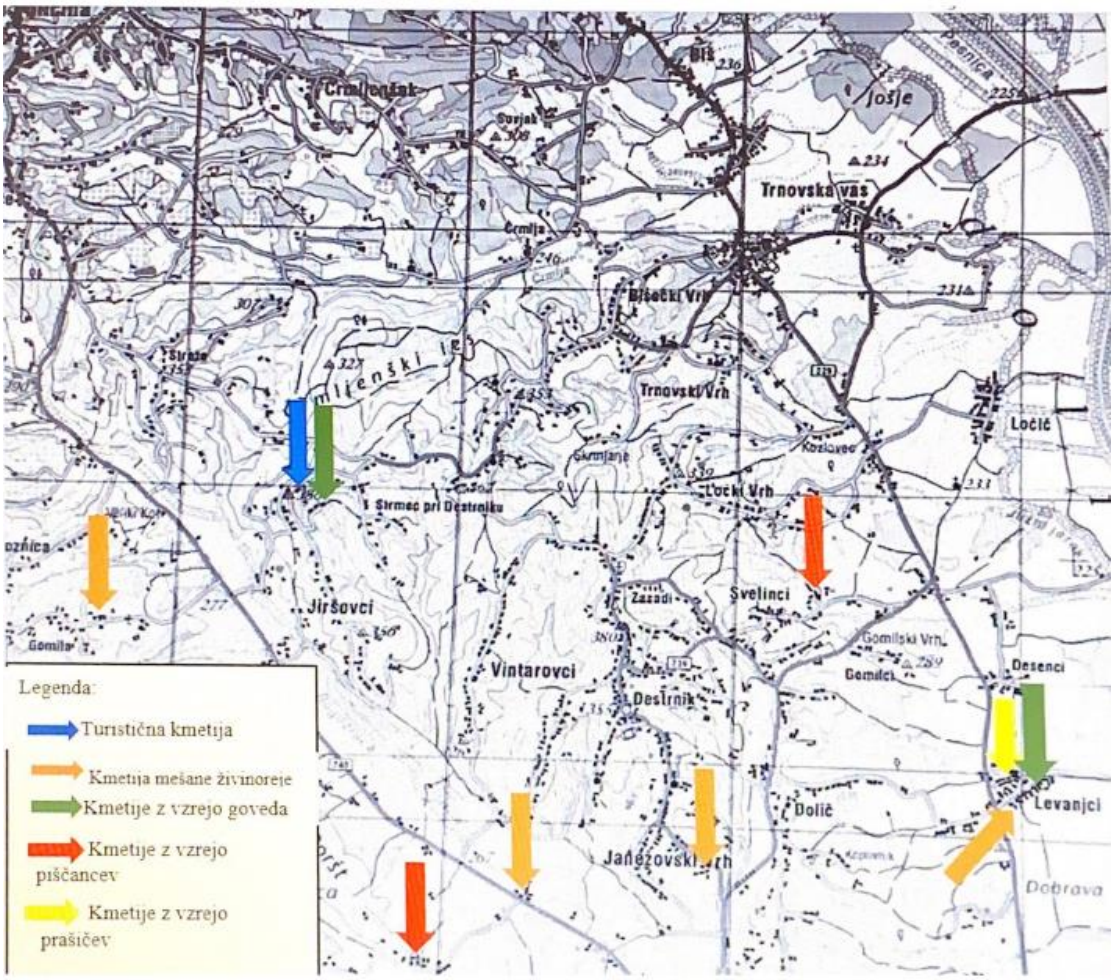

Slika 13: Zemljevid kmetijskih gospodarstev v občini Destrnik, ki smo jih obiskali. (Avtorji naloge, 2023)

Najprej so nas zanimali splošni podatki o gospodarjih. Povprašali smo o spolu, starosti, izobrazbi, času, odkar se ukvarjajo s kmetijstvom, ter vzrokom za to.

3.1.2 Spol gospodarja

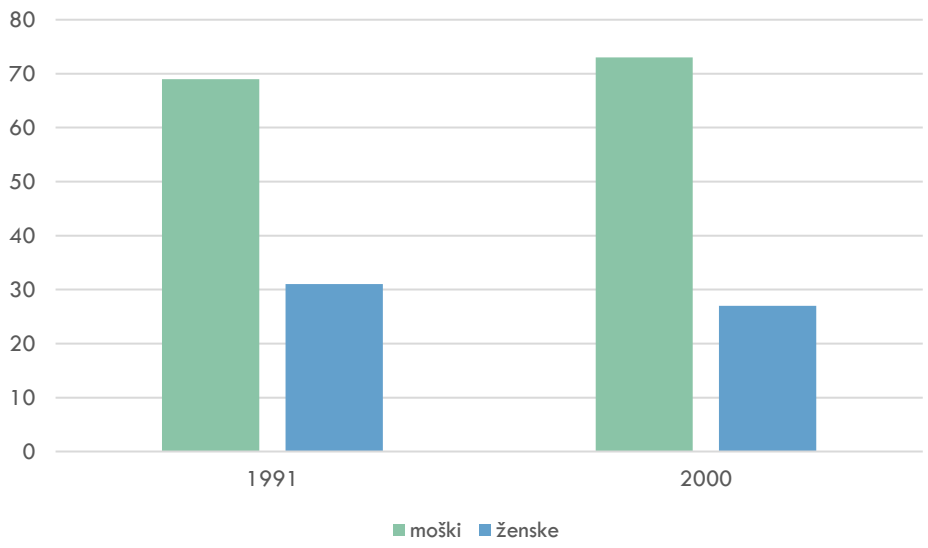

Graf 4: Spol gospodarja v Sloveniji leta 1991 in 2000. (Statistični urad Republike Slovenije)

Podatki o spolu gospodarja na kmetijah govorijo v prid moških, saj imajo gospodarjevi sinovi pri prevzemanju kmetij že po tradiciji prednost pred hčerami. V popisu prebivalstva leta 1991 se je za gospodarja kmetije izreklo 69 % moških, v popisu kmetijskih gospodarstev leta 2000 pa kar 73 %. Preseneča dejstvo, da je največ gospodaric na čistih kmetijah. Razlog so največkrat ostareli, oslabljeni možje, ki ne morejo več upravljati kmetije, oziroma to, da po moževi smrti vlogo gospodarice pogosto prevzame žena (Ana Barbič, 2005, Izzivi in priložnosti podeželja, Podeželje in kmetijstvo, tranzicija in vzdržni razvoj, str. 192, 200, 233).

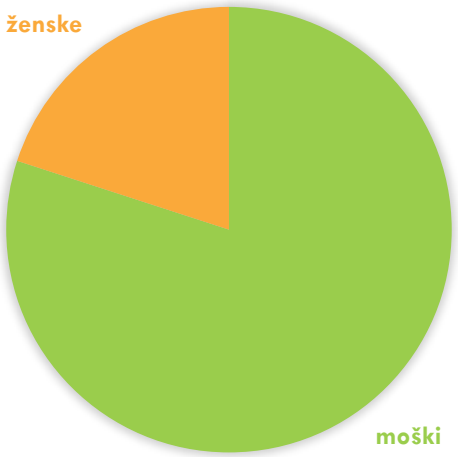

Graf 5: Spol gospodarja v občini Destrnik. (Zbiranje podatkov na terenu, 2023)

Diagram kaže na to, da se s kmetijstvom ukvarjajo tako moški kot tudi ženske. Pričakovano prevladujejo moški, ki predstavljajo 80 % vseh anketirancev.

3.1.2 Starost gospodarja

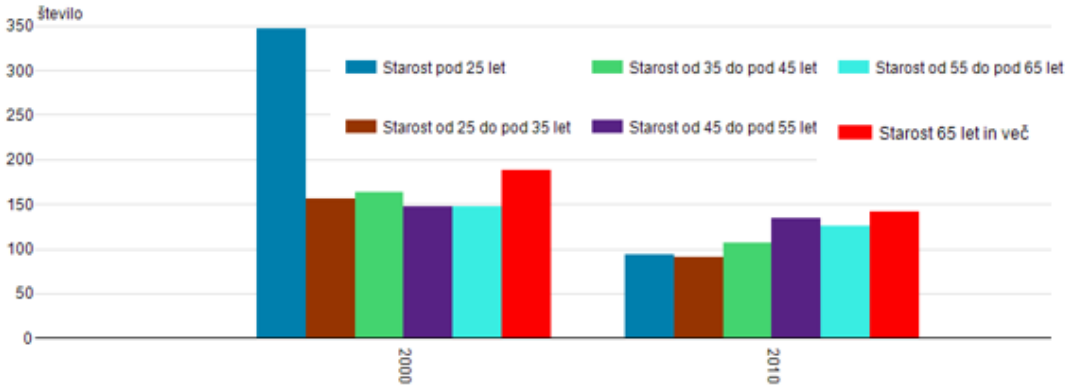

Graf 6: Starost družinskih članov na družinskih kmetijah v občini Destrnik, 2000 in 2010. (Statistični urad Republike Slovenije)

Graf prikazuje, da se je število kmečkega prebivalstva v občini Destrnik med letoma 2000 in 2010 precej znižalo. Najbolj izrazita razlika je v deležu mladih do 25 let. Najmanj občutno razliko pa je zaznati v deležu oseb, starih od 45 do 55 let.

V primerjavi s Slovenijo nasploh, kar prikazuje spodnji graf, lahko vidimo, da se je delež v vseh starostnih skupinah približno enako znižal kot v občini Destrnik.

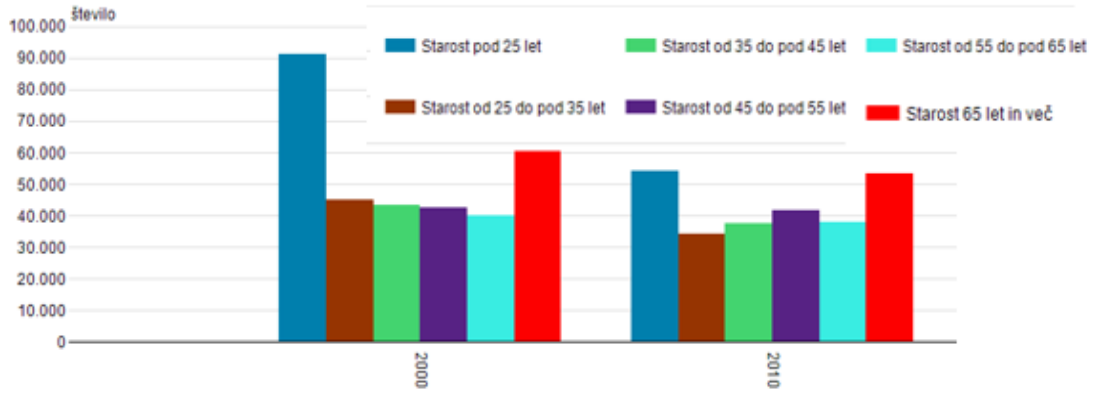

Graf 7: Starost družinskih članov na družinskih kmetijah v Sloveniji, 2000 in 2010. (Statistični urad Republike Slovenije)

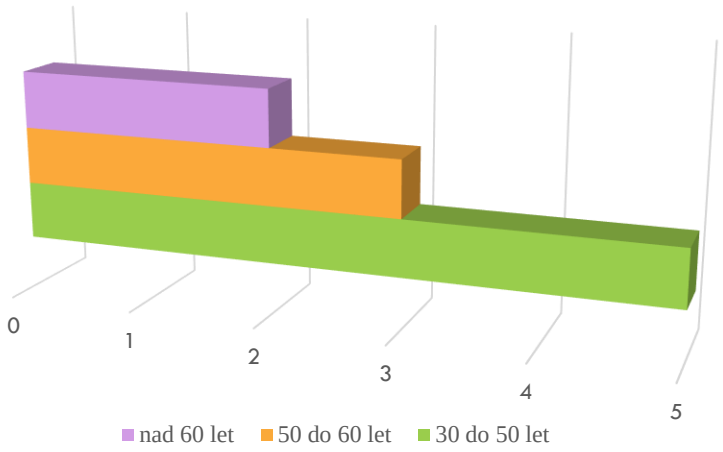

Graf 8: Starost gospodarja. (Zbiranje podatkov na terenu, 2023)

Iz grafa lahko razberemo podatke o starostni strukturi sodelujočih v intervjuju. Od teh največji delež predstavljajo gospodarji, stari od 30 do 50 let, ki jih je 5, kar predstavlja 50 % vseh sodelujočih. Sledi starostna skupina od 50 do 60 let s tremi gospodarji, kar je 30 % sodelujočih. 2 gospodarja oziroma 20 % vseh je starih več kot 60 let.

3.1.3 Stopnja izobrazbe gospodarja

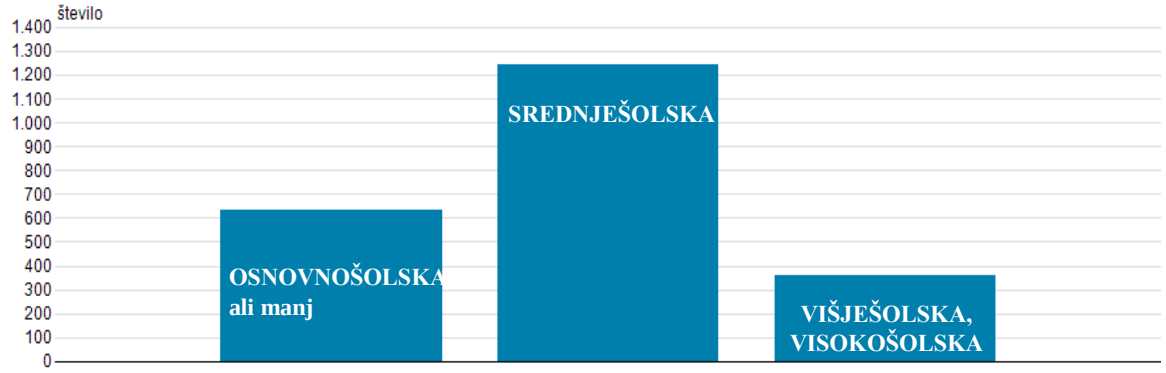

Graf 9: Izobrazba prebivalstva, starega 15 let in več, v občini Destrnik leta 2022 (Statistični urad Republike Slovenije).

Kot ponazarja graf, v občini Destrnik po zadnjih podatkih iz leta 2022 prevladuje prebivalstvo z dokončano srednjo šolo. Sledijo tisti brez ali z dokončano osnovno šolo. Najmanj pa je takih, ki so dosegli višješolsko ali visokošolsko stopnjo izobrazbe.

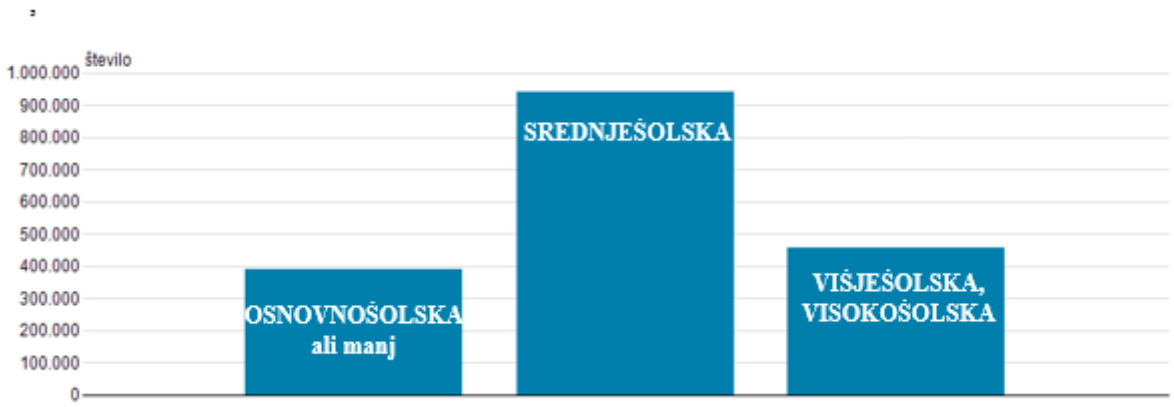

Graf : Izobrazba prebivalstva, starega 15 let in več, v Sloveniji leta 2022. (Statistični urad Republike Slovenije)

Tudi na splošno v Sloveniji prevladujejo tisti z dokončano srednjo šolo. V primerjavi z grafom iz Destrnika pa je razvidno, da je v Sloveniji v nasprotju z obravnavano občino delež prebivalstva z najvišjo stopnjo izobrazbe višji kakor delež tistih z najnižjo izobrazbo.

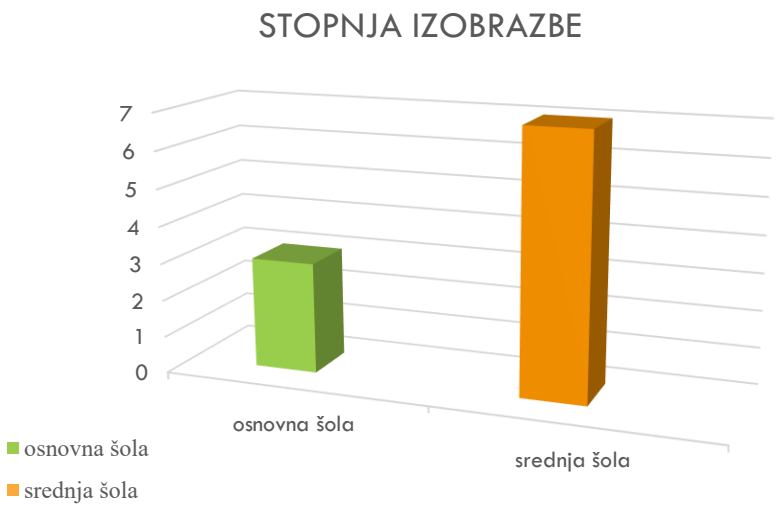

Graf 10: Stopnja izobrazbe (Zbiranje podatkov na terenu, 2023)

Glede na diagram imajo vsi intervjuvani gospodarji dokončano osnovno šolo. Večina anketiranih, to je 70 % vseh gospodarjev, je zaključila še srednjo šolo, bodisi IV. stopnjo (triletno) ali V. stopnjo (štiriletno šolanje). Višje stopnje izobrazbe nima nobeden od anketiranih gospodarjev.

3.1.4. Vzrok in čas začetka kmetovanja

Zastavili smo vprašanje: »**Zakaj ste se začeli ukvarjati s kmetijstvom?**« Večina je odgovorila, da se s kmetovanjem ukvarjajo že od zgodnjega otroštva. Srečni se spominjajo teh dni – čeprav je bilo težko, so že kot otroci v tem delu uživali. Kljub temu da so se bili s kmetijstvom nekako prisiljeni ukvarjati, ker so kmetijo podedovali, ljubezen do tega dela traja še danes. Obiskali pa smo tudi kmetijo oz. gospodarja, ki je kmetijo ustvaril sam, izključno zaradi veselja in želje po tem. Takšni gospodarji so danes res redkost.

Naslednje poglavje vprašanj je zavzemalo statistične podatke o obdelovalnih površinah, strukturi pridelka in živini. Odgovore gospodarjev iz Destrnika smo primerjali s statističnimi podatki o Destrniku in tudi o Sloveniji.

3.1.5. Obdelovalne površine

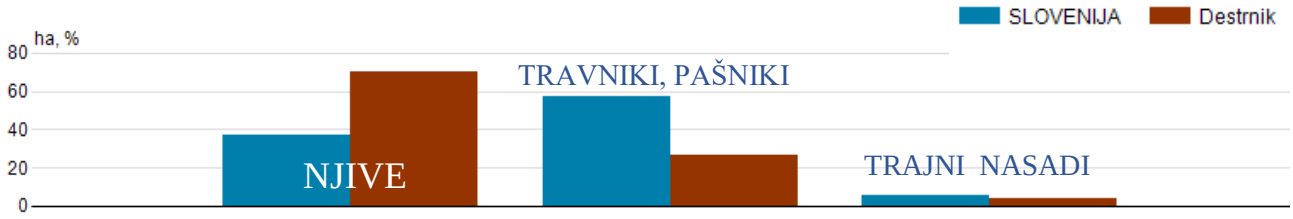

Graf 11: Obdelovalne površine (Statistični urad Republike Slovenije)

Tabela 2: Kmetijska zemljišča, 2020. (Statistični urad Republike Slovenije)

območje	kmetijska zemljišča (ha)
SLOVENIJA	**482.359**
DESTRNIK	1.526

V Sloveniji je bila leta 2020 skupna površina kmetijskih zemljišč 482.359 ha, v občini Destrnik pa 1.526 ha. Kot ponazarja graf, največji delež v občini Destrnik glede na vsa kmetijska zemljišča obsegajo njive. To smo razbrali tudi iz odgovorov intervjuvanih. V Sloveniji pa prevladujejo predvsem pašniki in travniki. Delež trajnih nasadov je v obravnavani občini precej primerljiv z nacionalno ravnjo.

3.1.6. Struktura pridelka

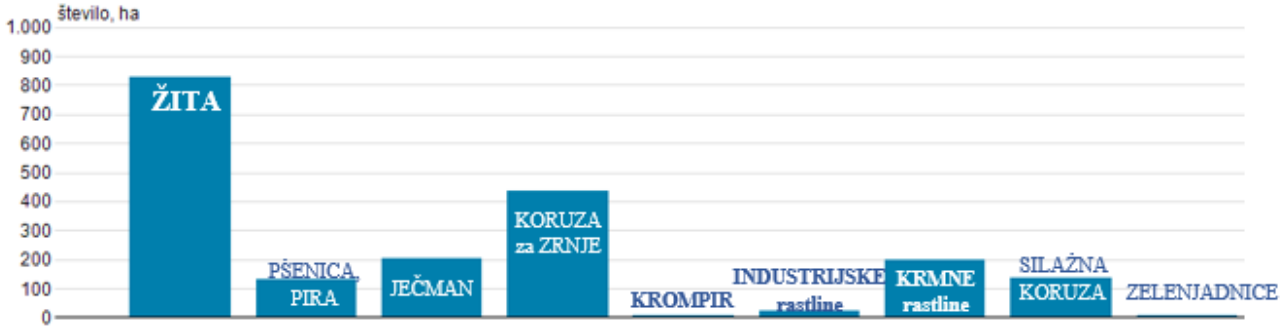

Graf 12: Raba zemljišč v občini Destrnik, leta 2022. (Statistični urad Republike Slovenije)

Na podlagi grafa sklepamo, da v občini Destrnik uporabljajo zemljišča predvsem za žita – pšenico, piro, ječmen in koruzo za zrnje. Slednjega pridelajo največ. To smo izvedeli tudi pri gospodarjih, ki smo jih obiskali, saj so v večini naštevali le žita. Na poljih v Destrniku pa lahko opazimo tudi industrijske rastline, krmne rastline, silažno koruzo in v manjših količinah zelenjadnice. Krompirja intervjuvanci skorajda niso omenili. Tudi v grafu opazimo najmanjši delež krompirja glede na ostale pridelke.

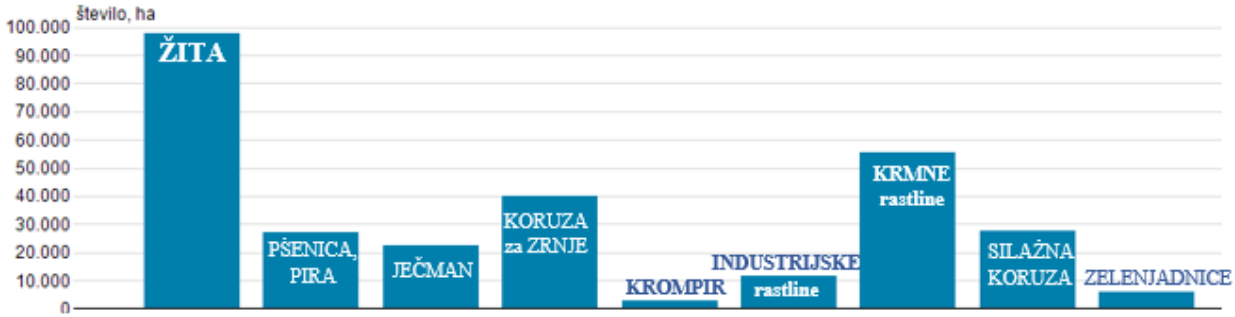

Graf 13: Raba zemljišč v Sloveniji, leta 2022. (Statistični urad Republike Slovenije)

Potem ko primerjamo rabo zemljišč občine Destrnik z rabo zemljišč po celotni Sloveniji, opazimo, da sta grafa podobna. Zaznamo le manjše razlike.

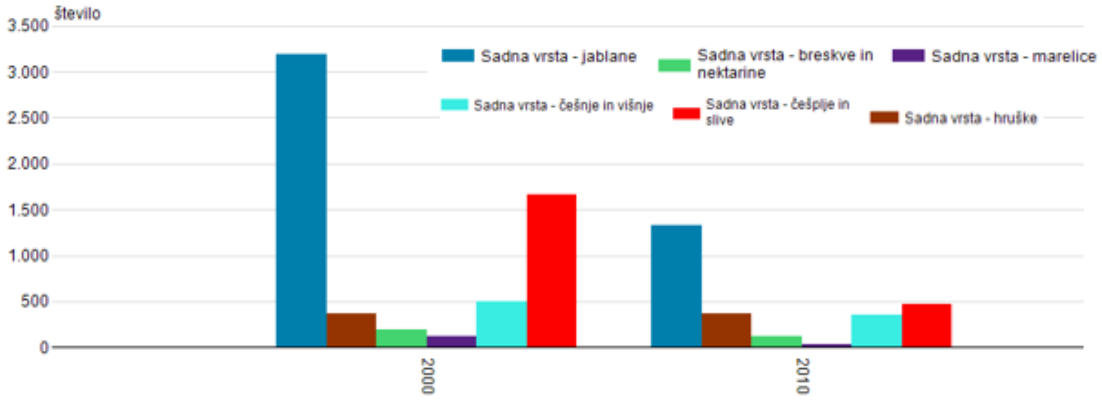

Graf 14: Sadne vrste v občini Destrnik, 2000 in 2010. (Statistični urad Republike Slovenije)

Kot je razvidno iz grafa se je v Destrniku med letoma 2000 in 2019 število dreves večine sadnih vrst prepolovilo. Najmanjša razlika je opazna v številu sadne vrste hruška. Največji upad pa je zaznati v številu jablan. Sadno drevje kmetje večinoma gojijo zase in ga ne prodajajo, zato nismo dobili priložnosti, da bi sodelujoče povprašali o tej panogi kmetijstva. Glede na spodnji graf, sadno drevje v Sloveniji, lahko sklenemo, da izrazitih razlik med letoma ni.

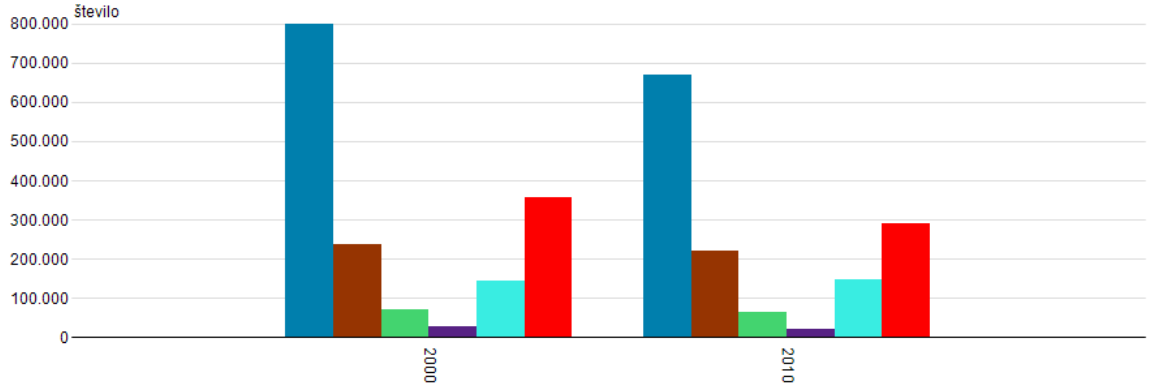

Graf 15: Sadne vrste v Sloveniji, 2000 in 2010. (Statistični urad Republike Slovenije)

3.1.7. Živina

Tabela 3: Kmetijska gospodarstva, ki redijo živino v občini Destrnik (Statistični urad Republike Slovenije)

	št kmetijskih gospodarstev
GOVEDO	52
DROBNICA	11
PRAŠIČI	8
KONJI	106
DRUGO	101

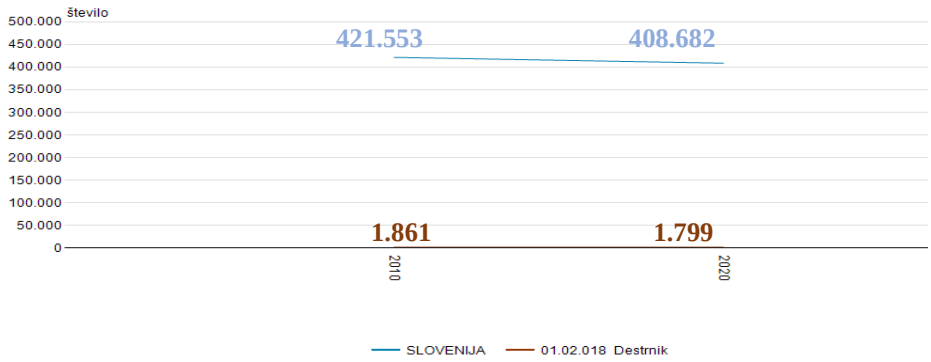

Graf 16: Število glav živine, med letoma 2010 in 2020. (Statistični urad Republike Slovenije)

Obseg živinoreje na kmetijskih gospodarstvih v Sloveniji se je od leta 2010 do 2020 zmanjšal za 3,1 %.V Destrniku pa za 3,3 %.

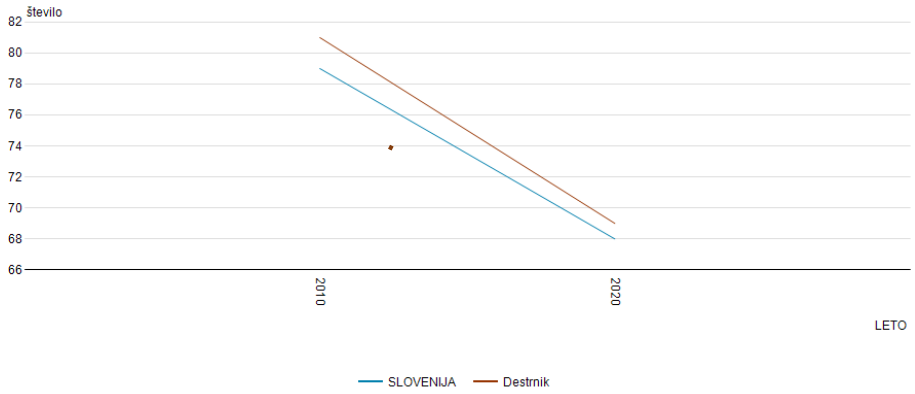

Graf 17: Kmetijska gospodarstva, ki se ukvarjajo z živinorejo, 2010 in 2022. (Statistični urad Republike Slovenije)

Delež kmetijskih gospodarstev, ki se ukvarjajo z živinorejo, je z 79 % upadel na 68 %. Medtem je odstotek živinorejcev v Destrniku upadel z 81 % na 69 %.

S pomočjo intervjujev s kmetovalci smo spoznali mešano živinorejo in ugotovili, da se na večini kmetij ukvarjajo z živino. Nekateri so usmerjeni le v eno panogo živinoreje, na drugih kmetijah pa najdemo več različnih domačih živali.

Kasneje smo se osredotočili na prodajne cene.

3.1.8 Prodajne cene

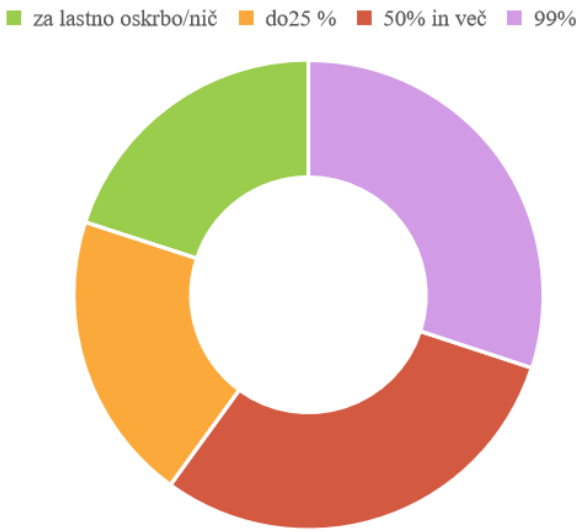

Graf 18: Prodaja pridelka. (Zbiranje podatkov na terenu, 2023)

Zastavili smo vprašanje: **»Kolikšen delež pridelka prodate?«** in na podlagi tega tvorili diagram. Z njegovo pomočjo lahko ugotovimo, da 20 % svojega pridelka sploh ne prodaja oz. ga obdrži za lastno uporabo. Do 25 % vsega pridelka proda petina vseh anketiranih. Več kot polovico proda 30 % vseh kmetij, skoraj ves pridelek pa proda preostalih 30 %. Zanimalo nas je tudi, ali so s prodanim zadovoljni.

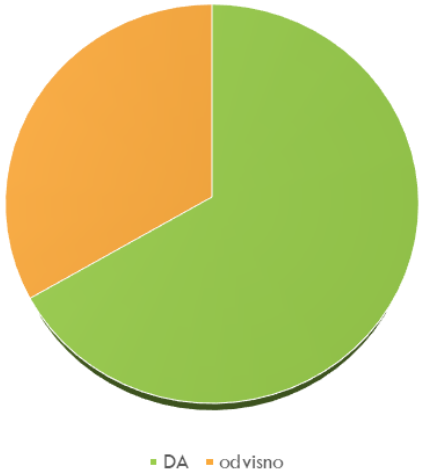

Graf 19: Zadovoljstvo s pridelkom. (Zbiranje podatkov na terenu, 2023)

Izmed anketiranih je 60 % z vzrejo in pridelkom zadovoljnih. Predvsem kmetje, ki se ukvarjajo s poljedelstvom, so kot največji problem izpostavili neugodne vremenske razmere (sušo) v letu 2022, zaradi česar z letino niso bili zadovoljni.

Vsi intervjuvanci so izpostavili dvige cen, ki so zapisane tudi na Statističnem uradu. V letu 2022 so se cene v kmetijstvu zvišale povprečno za 17,4 %. Proizvodi in storitve za tekočo porabo v kmetijstvu so se podražili za 19,6 %, za naložbe pa za 12,1 %. Najbolj so se dvignile cene krmil in gnojil – prvih za 30,1 %, drugih pa za 21,7 %. Za več kot 15 % so se podražili tudi energija in maziva ter vzdrževanje zgradb.

Vrednost odkupljenih pridelkov v skupini živinoreja se je dvignila za 27,8 %. Pri pridelkih iz skupine poljedelstvo je bila vrednost odkupa višja za 21,9 %. Odkup pridelkov iz skupine sadjarstvo in vinogradništvo je vrednostno zrasel za 14,3 %. Najbolj pa so se podražila žita, in sicer za 54,8 %. Precej višje so bile tudi cene krompirja, ki so narasle za 38,1 % (Statistični urad Republike Slovenije).

3.1.9. Vlaganje v kmetijo

Zanimala so nas zaščitna sredstva, kaj uporabljajo za gnojenje in kmetijska mehanizacija ter kolikšen delež letnega dohodka vložijo v našteto. Vsi so navedli, da za gnojenje uporabljajo hlevski gnoj, umetni oz. minerali gnoj ter gnojevko.

Glede zaščitnih sredstev so, tisti ki jih uporabljajo, navedli sledeča:

- herbicidi,
- fungicidi,
- insekticidi,
- Lumaks.

Navedli so tudi, da je treba veliko vlagati v kmetijsko mehanizacijo. Uporabljajo najrazličnejše stroje za obdelavo polj, varstvo rastlin, za gnojenje in gozdarsko mehanizacijo. Seveda pa na nobeni od kmetij ne manjkajo traktor, kosilnica in prikolica. Kombajn si izposodijo.

Na koncu smo jim še zastavili nekaj splošnih vprašanj.

3.1.10 Splošno

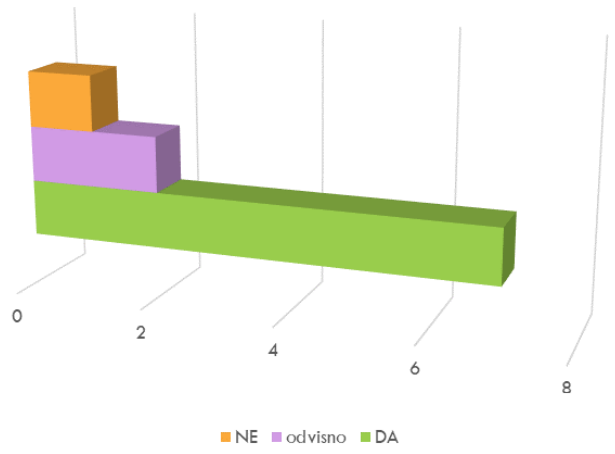

Graf 20: Se splača živeti samo od kmetijstva? (Zbiranje podatkov na terenu, 2023)

Na vprašanje: »Ali se danes splača živeti samo od kmetijstva?« je po premisleku 70 % vprašanih potrdilo, da je kljub stresu in odrekanju delo z živalmi, če te to veseli, najlepši poklic. 20 % vprašanih je odgovorilo, da ne, in 10 %, da na to vpliva ogromno dejavnikov. Vsi pa so pripomnili, da je veliko odvisno od narave, vremena in letnega časa.

Pri izpostavljanju največje težave niso bili enotni. Vsak je izpostavil drugo:

- kmetijska politika,
- vpliv vremena na pridelek in celotno kmetovanje,
- umetni, mineralni gnoj,
- visoke cene,
- človeški predsodki in odpor do kmetijstva,
- birokracija,
- pomoč kmetov.

Glede širjenja gospodarstva so menili, da je treba kmetijo vzdrževati, kupovati stroje, živali, zemljo, obnoviti hlev itd. Izpostaviti je potrebno turistično kmetijo, kajti vanjo je treba vlagati še več, saj se s turizmom preživljajo. Mnogi so dejali, da so večjo obnovo opravili pred kratkim, in da ne razmišljajo o širjenju.

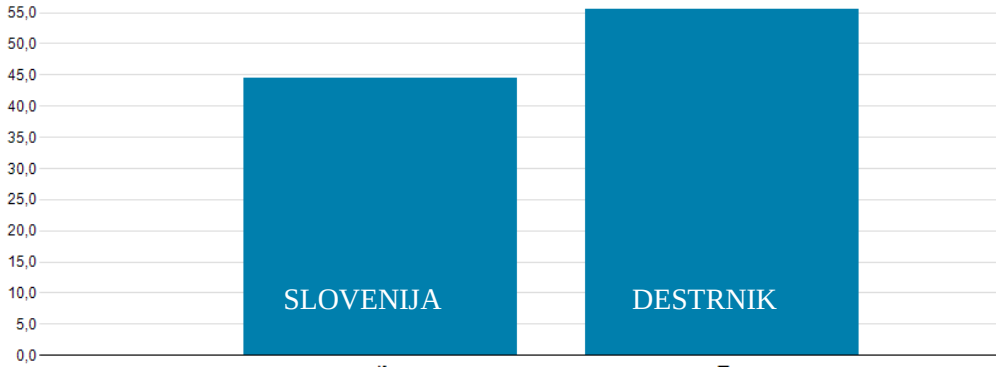

Graf 21: Delež kmetij, na katerih je predviden naslednik. (Statistični urad Republike Slovenije)

Na kmetijah v občini Destrnik je po statističnih podatkih o nasledniku prepričanih 55 %. Ko smo obiskali kmetije, je bila večina že odločena o nasledniku, kar prikazuje spodnji diagram. Na državni ravni je ta delež nižji, saj ima naslednika predvidenega manj kot 45% vseh kmetijskih gospodarstev.

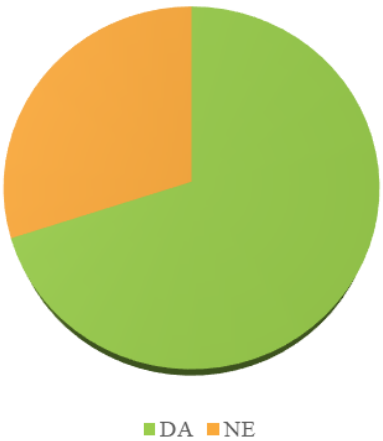

Graf 22: Ima kmetija naslednika? (Zbiranje podatkov na terenu, 2023)

O nasledniku so na 70 % vseh kmetij že prepričani. Najpogosteje so to sinovi. Preostanek (30 %) pa še ni odločen.

3.2 Analiza anket učencev Osnovne šole Destrnik

Tabela 4: Število anketiranih glede na spol (Anketa učencev, 2023)

	FANTJE	DEKLETA
Število	59	63
%	48,4	51,6

Med učenci, ki so bili vključeni v anketo, je nekoliko večji odstotek deklet (51,6 odstotka).

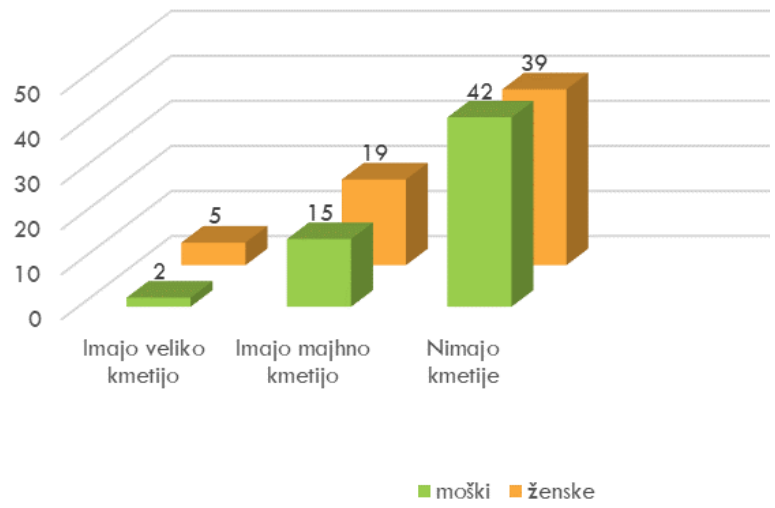

Graf 23: Se doma ukvarjate s kmetijstvom? (Anketa učencev, 2023)

Naslednje vprašanje je bilo: **»Ali se doma ukvarjate s kmetijstvom?«**. Večina anketiranih je odgovorila, da kmetije nimajo, in sicer 39 deklet in 42 fantov. Najmanjši delež vseh anketiranih predstavljajo tisti z veliko kmetijo, to sta dva fanta in 5 deklet. So pa tudi takšni, ki imajo le manjšo kmetijo. Teh je skupaj 34 (19 deklet in 15 fantov).

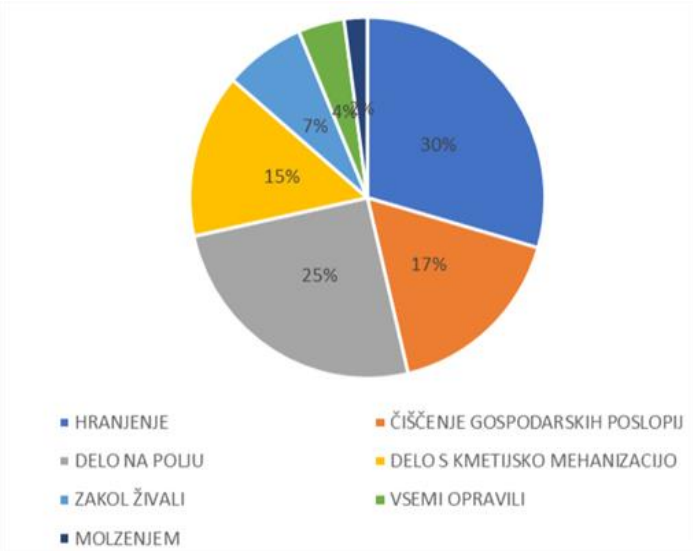

Graf 24: Opravila, ki so jih opravljali fantje (Anketa učencev, 2023)

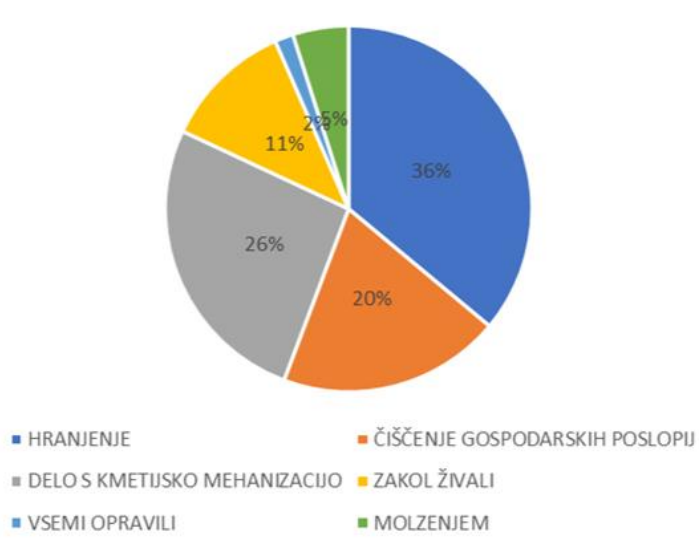

Graf 25: Opravila, ki so jih opravljala dekleta (Anketa učencev, 2023)

Če primerjamo opravila, ki so jih opravljali fantje, s kmetijskimi izkušnjami deklet, lahko na podlagi zgornjih dveh grafov rečemo, da glede na spol pri opravljanju del ni bistvenih razlik. Vsi, ki so navedli, da se s kmetijstvom ukvarjajo, so v večini nanizali naslednja opravila: hranjenje živali, delo s kmetijsko mehanizacijo, čiščenje gospodarskih poslopij, molža. Pri delu na poljih sodelujejo predvsem fantje. 4 % vseh intervjuvanih fantov so se že srečali s vsemi navedenimi opravili, medtem ko enako trdi 2 % deklet.

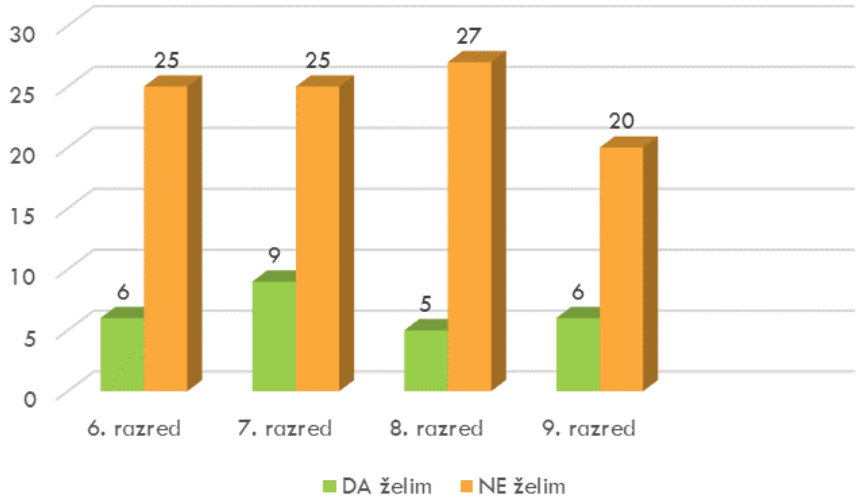

Graf 26: Se želiš v prihodnosti ukvarjati s kmetijstvom? (Anketa učencev, 2023)

Vsakdo ima v življenju različne priložnosti, ali jih bo izkoristil, pa je njegova odločitev. Ena od možnosti je prav gotovo postati kmetovalec. Postavili smo vprašanje: **»Ali se želiš v prihodnosti ukvarjati s kmetijstvom?«** in dobili naslednje odgovore, ki jih prikazuje graf št. 27. Vidimo, da je število učencev, ki se želijo ukvarjati s kmetijstvom, in število tistih, ki imajo za prihodnost drugačne načrte, v vseh razredih približno enako. Tisti, ki so se odločili pritrdilno, so med razlogi navedli, da jih veseli delo z živalmi, delo v naravi in da jih kmetijstvo zanima. Tisti, ki si ne želijo kmetovati, so za vzroke svoje odločitve navedli predvsem, da se v tem ne vidijo in da jim ta poklic ni zanimiv. Rezultati so nas deloma presenetili, saj smo pričakovali večje razlike med učenci glede na njihovo starost oziroma razred.

3.3 Intervju z vodjo oddelka za kmetijsko svetovanje

Za dodatne informacije smo se pogovarjali z vodjo oddelka za kmetijsko svetovanje na Kmetijsko gozdarskem zavodu Ptuj, Peterom Pribožičem. Postavljali smo mu vprašanja in tako dobili odličen vpogled na kmetijstvo še z druge perspektive.

Kako ocenjujete naravne pogoje za kmetijstvo v občini Destrnik?

Občina Destrnik je po naravni danosti zelo kmetijska občina. Del, ki je nekoliko hribovit, je zelo primeren za sadjarstvo, vinogradništvo in trajne nasade. Na drugi strani pa so dolinski deli, kjer so dobri pogoji za poljedelstvo in živinorejo. Občina ima tako zelo kvalitetna zemljišča, ki pa so nekoliko zahtevnejša za obdelavo, predvsem zaradi ilovnatih tal. V primerjavi s Ptujskim in Dravskim poljem bolje gospodarijo z vodo, saj lažje prenašajo sušne razmere.

Ima podnebje negativen ali pozitiven vpliv na kmetijstvo v Destrniku?

Res je, da so zaradi kmetijstva izpusti metala in didušikovega oksida, ampak z rastlinsko proizvodnjo je kmetijstvo tudi velik vezalec CO_2 iz zraka. Novejše tehnologije, uporaba organskega gnoja z manj razprševanja, z inkorporacijo v tla omogočajo zmanjševanje izpustov. Kmetije zmanjšujejo uporabo umetnih, mineralnih gnojil, če imajo zagotovljeno lastno organsko gnojilo iz živinorejske proizvodnje. Naše kmetije imajo precej kontrolnih mehanizmov – od analize tal, gnojilnih načrtov do spremljanja proizvodnje s krvnimi obroki. Njihov cilj je zmanjšati porabo in izpolnjevati zahteve standardne pridelave, ki jih v kmetijstvu zahteva Evropska unija. Seveda pa moramo biti pozorni, da po nepotrebnem ne onesnažujemo okolja s prekomerno uporabo na enoto površine. Kmetijstvo je tudi okoljsko naravnano.

Kako ocenjujete položaj kmetijstva v občini? Se za ta poklic odloča vedno več ali vedno manj ljudi?

Problem je predvsem to, da se za kmetijstvo odloča vse manj ljudi. Ta poklic je zaradi ostalih možnosti zaposlitev manj cenjen in kaže se tudi pomanjkanje ljudi na podeželju. Težava je tudi dejstvo, da kmetijstvo ob sezonskih delih (npr. v vinogradništvu, in sadjarstvu) rabi dodatno delovno silo, ki je pa ni enostavno pridobiti. Po drugi strani bi morali bolj ceniti pridelavo hrane v lokalnem okolju. Menim, da bi bilo v občini Destrnik dobro, da bi posamezniki svojo pridelavo nadgradili s predelavo in prodajo končnih produktov (predelano mleko, meso, vrtnine, poljščine prodaja vina ter sadja). Precej možnosti je tudi za mlade, da bi se zaposlili na podeželju in si ustvarili delovno mesto na kmetiji.

Kje vidite največjo težavo v kmetijstvu?

Ena od pomembnih težav je, da na slovenski trg prihajajo pridelki iz območij, kjer je pridelava manj kontrolirana in je posledično tudi poceni. Potrošniki pa v trgovinah iščejo izdelke z nizkimi cenami. Kmetijstvo v Sloveniji pa izpolnjuje visoke standarde. Povprečna velikost kmetije je manjša, zato je pridelava nekoliko dražja, a hkrati kvalitetnejša. Drugi problem so spremembe v okolju. Vedno pogostejši so ekstremi v vremenu (suše, neurja, toče, zmrzali), ki povzročajo škodo v kmetijstvu. Pomemben dejavnik je tudi organiziranost kmetijstva, in sicer imamo nekoliko pomanjkljivo organiziranost pridelave v obliki zadrug in prodaje tega, kar pridelamo na organiziran način. In kot zadnje izpostavljam, da kmetijstvo v luči družbenih pogledov ni tako cenjeno kot bi lahko bilo. Tako poklic, kot sama pridelava. Splošno uveljavljeno je mnenje, da se vse da dobit na trgu, a v resnici ni tako, saj lahko katerih izdelkov hitro zmanjka in v tem primeru je za državo oziroma območje zelo pomembna samooskrba in čim bolj samooskrbno zagotovljena hrana.

Na katerih panogah, področjih v občini vidite možnosti za razvoj?

V Sloveniji primanjkuje pridelane zelenjave, ta samooskrba je pod 40 %. Tudi oskrba z mesom prašičev je pod 30 %. To so panoge, ki bi se lahko razvile, ker je potreba po teh pridelkih na domačem trgu velika. Seveda pa so razvojne priložnosti tudi v specializirani predelavi jagodičevja, pridelavi zelenjave v pokritih rastlinjakih in v tradicionalnih panogah, kot so govedoreja, ki je sicer dobro razvita, treba pa je na državni ravni vzdrževati nivo njene razvitosti. Velike možnosti za razvoj so tudi v dopolnilnih dejavnostih v povezavi s turizmom in ponudbo pridelkov s kmetij na lokalnem trgu, povezovanju

podeželja z mestom in povezovanju gostinstva s kmetijstvom. Ker Slovenija ni velika država, da bi morali vse kar pridelamo spraviti do končnih produktov preko dodane vrednosti. Dodana vrednost je to, da npr. iz moke narediš kruh in ga prodaš. To prinaša večji ekonomski učinek in več prihodka. Razvojni potenciali v občini Destrnik so torej kar veliki

Kako bi opisali tradicionalno kmetijo v občini Destrnik?

Tradicionalna kmetija je tista, ki ima povprečno velikost, kar je okrog 7 ha zemlje. Imeti mora njivske površine za pridelavo krme in rejo živali ter vinograd. Se pa tovrstni tip kmetije počasi izgublja, saj se večina kmetij specializira in razvija le v eni panogi.

Kaj pa glede visokotehnoloških kmetij?

Zelo dobro razvita, tudi z robotskimi stroji, je mlečna proizvodnja, primer katere je kmetija Žampa. Tehnološko dobra reja prašičev je v Levanjcih, kjer uporabljajo avtomatsko krmljenje. Seveda ta ni edina. V Destrniku so tudi sodobne farme piščancev, ki so tehnološko opremljene tudi s prezračevalnimi in napajalnimi sistemi, sistemi krmljenja, tudi reje z izpusti živali. Živinorejci se usmerjajo v to, da se živalim prilagajajo in s tehnološkimi rešitvami skrbijo za njihovo boljše počutje. Zagotovo je tudi mnogo dobro opremljenih kmetij, ki so usmerjene v sadjarstvo in vinogradništvo.

Je v občini kakšna ekološka kmetija in ali so pogoji zanjo?

O tem nisem povsem prepričan. Seveda pa potencial za ekološko kmetijo v občini Destrnik, je. Zatrdim lahko, da v prihodnje bo nastala tovrstna kmetija tudi v tej občini, če je še ni.

(Intervju z vodjo oddelka za kmetijsko svetovanje - KGZS Zavod Ptuj)

3.4 Analiza

V zadnjem koraku smo se osredotočili še na analizo prsti. Pri tem smo se obrnili na Kmetijsko gozdarski zavod Ptuj, kjer smo pod njihovim vodstvom analizirali dva vzorca prsti. Zanimalo nas je, ali so prsti v občini Destrnik naravno rodovitne, in kakšen je človeški vpliv, glede na to, da imamo v občini različne tipe kmetijstva. Zanimala nas je primerjava prsti na tradicionalni kmetiji ter prsti na kmetiji, ki je nekoliko bolj ekološko usmerjena.

3.4.1 Rezultati analize

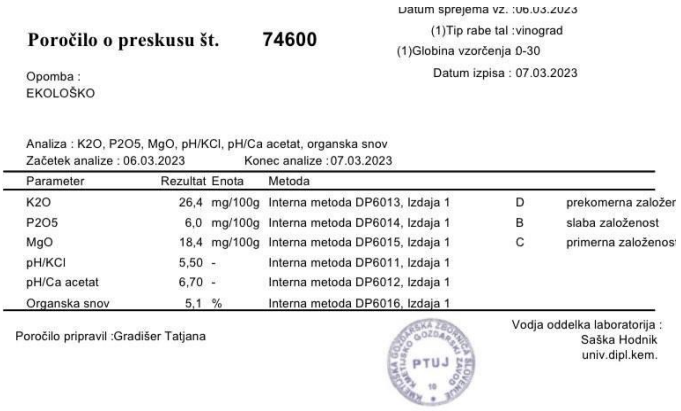

Datum sprejema vz. :06.03.2023
(1)Tip rabe tal :vinograd
(1)Globina vzorčenja 0-30
Datum izpisa : 07.03.2023

Poročilo o preskusu št. 74600

Opomba :
EKOLOŠKO

Analiza : K2O, P2O5, MgO, pH/KCl, pH/Ca acetat, organska snov
Začetek analize : 06.03.2023 Konec analize :07.03.2023

Parameter	Rezultat	Enota	Metoda		
K2O	26,4	mg/100g	Interna metoda DP6013, Izdaja 1	D	prekomerna založer
P2O5	6,0	mg/100g	Interna metoda DP6014, Izdaja 1	B	slaba založenost
MgO	18,4	mg/100g	Interna metoda DP6015, Izdaja 1	C	primerna založenos
pH/KCl	5,50	-	Interna metoda DP6011, Izdaja 1		
pH/Ca acetat	6,70	-	Interna metoda DP6012, Izdaja 1		
Organska snov	5,1	%	Interna metoda DP6016, Izdaja 1		

Poročilo pripravil :Gradišer Tatjana

Vodja oddelka laboratorija :
Saška Hodnik
univ.dipl.kem.

Slika 15: Analiza prsti na ekološki kmetiji. (Kmetijsko gozdarski zavod Ptuj)

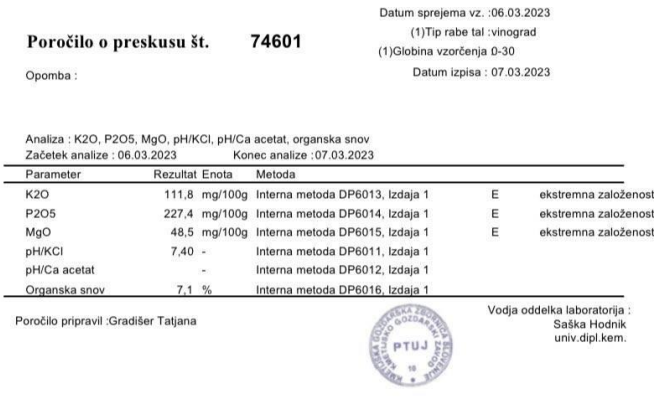

Datum sprejema vz. :06.03.2023
(1)Tip rabe tal :vinograd
(1)Globina vzorčenja 0-30
Datum izpisa : 07.03.2023

Poročilo o preskusu št. 74601

Opomba :

Analiza : K2O, P2O5, MgO, pH/KCl, pH/Ca acetat, organska snov
Začetek analize : 06.03.2023 Konec analize :07.03.2023

Parameter	Rezultat	Enota	Metoda		
K2O	111,8	mg/100g	Interna metoda DP6013, Izdaja 1	E	ekstremna založenost
P2O5	227,4	mg/100g	Interna metoda DP6014, Izdaja 1	E	ekstremna založenost
MgO	48,5	mg/100g	Interna metoda DP6015, Izdaja 1	E	ekstremna založenost
pH/KCl	7,40	-	Interna metoda DP6011, Izdaja 1		
pH/Ca acetat		-	Interna metoda DP6012, Izdaja 1		
Organska snov	7,1	%	Interna metoda DP6016, Izdaja 1		

Poročilo pripravil :Gradišer Tatjana

Vodja oddelka laboratorija :
Saška Hodnik
univ.dipl.kem.

Slika 14: Analiza prsti na tradicionalni kmetiji. (Kmetijsko gozdarski zavod Ptuj)

Določali smo vrednost kalija, fosforja, magnezija, organskih snovi in pH vrednost. Pred določanjem so vzorce osušili. Očiščeni vzorec so zmleli v prah in ga takoj zaprli. Tako je bil pripravljen za nadaljnjo analizo, ki smo jo izvedli pod nadzorom strokovnjakov.

Najprej smo določali pH vrednost v obeh vzorcih, saj smo hoteli primerjati bazičnost oz. kislost prsti na tradicionalni kmetiji ter kmetiji, ki je bolj ekološko usmerjena. Po rezultatih analize sodeč je prst na tradicionalni kmetiji bazična, prst kmetije, ki je bolj ekološko usmerjena pa kisla.

Da je prst na tradicionalni kmetiji ekstremno založena s gnojili dokazuje tudi delež kalija, ki je precej višji od vrednosti kalija na bolj ekološko usmerjeni kmetiji.

Tako kot kalij tudi fosfor spada med najpomembnejša rastlinska mikrohranila, vendar ga je v tleh manj kot kalija. Pri analizi smo dokazali ekstremno založenost s fosforjem v prsti tradicionalne kmetije.

Magnezij ima močan vpliv na tvorbo sladkorjev, beljakovin in vitaminov ter s tem na kakovost pridelka. Vrednost magnezija v vzorcu prsti iz tradicionalne kmetije je višja kakor iz prsti na bolj ekološko usmerjeni kmetiji.

Na podlagi rezultatov smo ugotovili, da je človeški faktor pri obdelovanju zemlje izredno opazen. Velik problem današnjega kmetovanja so prekomerne količine gnojil in škropiv v zemlji, kar je opazno pri analizi prsti na sliki 12.

Prekomerno gnojenje in škropljenje je nepotrebno, saj je prst v občini Destrnik izredno naravno rodovitna in lahko med drugimi uvajanje škropil in gnojil v zemljo vpliva prej negativno kakor pozitivno.

Slika 16: Postopek analize prsti (Vir: avtorji naloge, 2023)

4 ZAKLJUČEK

Pot raziskovanja nam je ponudila novo znanje in izkušnje. Ostala nam je še samo analiza zastavljenih hipotez.

Če povzamemo rezultate, lahko potrdimo vse naše hipoteze. Občina Destrnik je občina na takšni legi, ki jo marsikdo zna izkoristiti za kvalitetno kmetovanje. Del občine, ki je gričevnat, je zelo primeren za sadjarstvo, vinogradništvo in trajne nasade. Na drugi strani pa so dolinski deli, kjer pa so dobri pogoji za poljedelstvo in živinorejo. Se pravi, glede naravnih pogojev, ima zelo kvalitetna zemljišča. Vendar so le-ta nekoliko težja za obdelavo, ker so ilovnata. Sodeč po naših analizah intervjujev je res več gospodarjev moških kakor žensk, vendar smo bili vseeno navdušeni, ko so nam ženske, ki se ukvarjajo s kmetovanjem, ponosno opisale svoj poklic. Če se navežemo na pogled družbe na kmetovanje in na upad kmetijskih gospodarstev, lahko povemo, da drži, da se ljudje vse manj odločajo za ta poklic in posledično upada tudi število kmetij. Vendar pa imajo mladi v občini do kmetovanja vseeno spoštljiv odnos, saj je to del njihovega vsakdana. V sklopu analize smo dobili tudi podatke o dedovanju in ugotovili smo, da je večina kmetovalcev kmetijo podedovala.

V nalogi smo ugotovili tudi, da je delo na kmetiji sicer težko, da pa je s sodobnim načinom kmetovanja, ki zahteva tudi veliko znanja in inovativnosti, mogoče dostojno živeti. Prepričani smo, da smo tudi z našo nalogo prispevali k nekoliko boljšemu poznavanju kmetijstva v občini in s tem k boljši sliki o tej dejavnosti.

Zaključujemo našo nalogo in ponosni smo lahko na svoje delo in na ljudi, ki pripomorejo h kmetijskemu razvoju naše občine.

5 LITERATURA IN VIRI

LITERATURA

- Perko, D., et al. 1998. Slovenija: pokrajine in ljudje. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Uredniški odbor Tjaša Mrgole Jukič., et al. 2006. Destrnik: čas, ljudje, dogodki. Destrnik: občina.
- Občina Destrnik., et al. 2022. Sij Destrnik. Destrnik:Občina

SPLETNI VIRI

- https://sl.wikipedia.org/wiki/Kmetijstvo (4.3.2023)
- https://www.stat.si/StatWeb/ (1. 3. 2023)
- https://www.destrnik.si (1. 3. 2023)
- https://www.td-destrnik.si/index./php/domov/kmečki-praznik (4. 3. 2023)
- https://wikipedia.org/wiki/Občina_Destrnik (28. 2. 2023)
- https://turisticnekmetije.si/kmetija/lovrec (28. 2. 2023)
- https://www.kgz-ptuj.si/kontakni/ArtMID/945/ArticleID/120 (1. 3. 2023)
- https://www.destrnik.si/Files/eMagazine/36/173563/Destrnik%20-%20Srcna%20domacnost%20Slovenskih%20Goric.pdf (28. 2. 2023)
- https://www.gov.si/drzavni-organi/ministrstva/ministrstvo-za-kmetijstvo-gozdarstvo-in-prehrano/ (28. 2. 2023)

6 PRILOGE

VPRAŠALNIK ZA GOSPODARJE

GOSPODAR

1. Spol: a) Moški b) Ženska
2. V katero starostno skupino spadate?
   a) do 30 let b) od 30 do 50 let c) od 50 do 60 let d) od 60 let
3. Izobrazba (stopnja) : _____
4. Zakaj ste se začeli ukvarjati s kmetijstvom? _____
5. Kako dolgo se s tem ukvarjate? _____

OBDELOVALNE POVRŠINE			STRUKTURA PRIDELKA			ŠT. GLAV ŽIVINE	
polja			pšenica				
travniki			koruza				
pašniki			grozdje				
gozd			krompir				
sadovnjaki							
vinogradi							
ostalo							

CENE

1. Kolikšen del pridelka prodate?
   nič b) manj kot 25% c) manj kot 50% d) več kot 50% e) več kot 75%
2. Ste zadovoljni? DA NE
3. Koliko so narasle cene zaščitnih sredstev, gnojil, semen...? _____
4. In koliko so se povečale prodajne cene? _____

VLAGANJE V KMETIJO

1. Gnojenje (hlevski gnoj, umetna gnojila) _____
2. Zaščitna sredstva _____
3. Kmetijska mehanizacija _____

SPLOŠNO

1. Ali se da danes splača živet samo od kmetijstvo? DA NE
2. Kje vidite največjo težavo? _____
3. Vidite priložnosti, imate načrte za prihodnost ? DA NE
4. Ali ima kmetija naslednika? DA NE

OPAZKE (urejenost, zanimivosti, fotografije(večji hlevi, vinograd))

_____

VPRAŠALNIK ZA UČENCE

1. Spol: a) Moški b) Ženska

2. Kateri razred obiskuješ? a) 6 b) 7 c) 8 d) 9

3. Ali se doma ukvarjate s kmetijstvom?
a) imamo **veliko** kmetijo b) imamo **majhno** kmetijo c) nimamo kmetije

4. S katerimi kmetijskimi opravili si se že srečal?

_____

5. Ali si lahko predstavljaš, da bi se v prihodnosti ukvarjal s kmetijstvom? DA NE Svoj odgovor pojasni: _____